

# PROJEKTO „VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SYSTEMOS TOBULINIMAS“ ATASKAITA

# TURINYS

I. PROJEKTAS „VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMOS TOBULINIMAS“	3
II. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMA, ĮGYVENDINUS EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVĄ 2007/66/EB	4
III. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMOS VEIKIMO LIETUVOJE ANALIZĖ	9
III.1. DAŽNIAUSIAI PERKANČIŲJŲ ORGANIZACIJŲ PAŽEIDIMAI	10
III.2. IKITEISMINIS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMAS	12
III.3. TEISMINIS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMAS IR APSAUGA NUO NEPAGRĮSTŲ SKUNDŲ	16
IV. STATISTINIŲ DUOMENŲ APIE VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ BYLŲ NAGRINĖJIMĄ LIETUVOS TEISMUOSE ANALIZĖ	19
IV.1. NACIONALINĖS TEISMŲ ADMINISTRACIJOS DUOMENŲ APIE VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ BYLAS, KURIOSE IEŠKINIAI PATEIKTI NUO 2010 M. KOVO 2 D. IKI 2011 M. KOVO 2 D., ANALIZĖ	20
IV.2. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ TARNYBOS ATLIKTA ANALIZĖ „VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ BYLŲ NAGRINĖJIMO TEISMUOSE VIDUTINĖS TRUKMĖS NUSTATYMAS (2010 M.)“	25
V. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO YPATUMAI KITOSE EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE	32
VI. TEISINGUMO MINISTERIJOS IŠVADA DĖL SPECIALIZUOTO TEISMO, SKIRTO VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČAMS NAGRINĖTI, STEIGIMO TIKSLINGUMO	42
VII. IŠVADOS IR SIŪLYMAI VYRIAUSYBEI DĖL LIETUVOS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMOS TOBULINIMO	44



# PROJEKTAS „VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMOS TOBULINIMAS“

Ūkio ministerija nuo 2011 m. gegužės 4 d. iki 2011 m. rugsėjo 23 d. įgyvendino projektą „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“. Šio projekto tikslas – sukurti patobulintą veiksmingą ir greitą viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos teorinį modelį. Projekto inicijavimą paskatino praktikoje kylančios problemos dėl užsitęsiančio viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo. Viešųjų pirkimų įstatymas nustato, kad ieškinius dėl viešųjų pirkimų vykdymo nagrinėja apygardų teismai. Teismui pareikštas ieškinytis turi būti išnagrinėtas Viešųjų pirkimų įstatymo ir Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka ne vėliau kaip per 45 dienas nuo jo priėmimo dienos. Tačiau šis terminas praktikoje neretai viršijamas daugiau nei tris kartus ir trunka net iki 145 dienų. Ilgas viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas stabdo investicinius projektus, kelia Europos Sąjungos paramos lėšų praradimo grėsmę. Atskirais atvejais pirkimų procesai gali būti stabdomi dėl tiekėjų piktnaudžiavimo nepagrįstais skundais.

Svarbu pažymėti ir tai, kad Seimo Audito komitetas, siekdamas tobulinti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo ir kontrolės sistemą, 2010 m. sausio 20 d. sprendime Nr. 141-S-3 pasiūlė atskirti Viešųjų pirkimų tarnybos vykdomas viešųjų pirkimų politiką įgyvendinančias ir kontrolės bei ginčų nagrinėjimo funkcijas, pastarąsias perduodant savarankiškai Seimui atskaitingai institucijai. Atsižvelgiant į tai, Vyriausybė pavedė Ūkio ministerijai kartu su Viešųjų pirkimų tarnyba stebėti esamos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos funkcionavimo rezultatus, įvertinant bylų nagrinėjimo teismuose trukmę, ir 2011 metų III-ąjį ketvirtį pateikti Vyriausybei išvadas dėl viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo ir kontrolės tvarkos keitimo tikslingumo. Teisingumo ministerijai pavesta pateikti išvadą dėl

galimos alternatyvos steigti specializuotą teismą. Vyriausybės pavedimo vykdymo terminas buvo pratęstas iki 2011 m. lapkričio 15 d. Vyriausybės 2011 m. rugsėjo 28 d. pasitarime (protokolo Nr. 65, 2 klausimas).

Ūkio ministerijos inicijuotu projektu buvo siekiama išsiaiškinti svarbiausias priežastis, lemiančias užsitęsiantį viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą. Buvo kompleksiskai analizuojama esama Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema. Analizei panaudoti Nacionalinės teismų administracijos pateikti statistiniai duomenys apie viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą. Siekdama įvertinti viešųjų pirkimų ginčus reguliuojančių teisės aktų poveikį, Ūkio ministerija atliko ir viešųjų pirkimų sistemos dalyvių (perkančiųjų organizacijų, tiekėjų, teisėjų, advokatų, kontroliuojančiųjų institucijų) apklausą. Nustačius svarbiausias kliūtis, projekto vykdymo metu buvo ieškoma sprendimų, kaip jas panaikinti. Šiuo tikslu buvo suformuluoti ir pateikti atitinkami klausimai kitų Europos Sąjungos valstybių narių kompetentingoms institucijoms. Kartu buvo įvertinta Teisingumo ministerijos pateikta išvada (2011 m. rugsėjo 6 d. raštas Nr. (1.11)7R-7358) dėl specializuoto teismo, nagrinėjančio viešųjų pirkimų ginčus, steigimo tikslingumo.

Šiame dokumente pateikiama projekto vykdymo metu atliktos analizės rezultatų apžvalga, išvados bei siūlymai Vyriausybei, susiję su viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo ikiteisminėmis ir teisinėmis procedūromis, dažniausių pažeidimų prevencija, apsauga nuo nepagrįstų skundų. Pažymėtina, kad Vyriausybei teikiami pasiūlymai dėl viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimo neapima konkrečių teisės aktų projektų ar detalių siūlomų modelių veikimo mechanizmų.



# VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMA, ĮGYVENDINUS EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVĄ 2007/66/EB

Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema yra suderinta su 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/66/EB, iš dalies keičiančios Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo (toliau – direktyva 2007/66/EB), reikalavimais. Iš esmės šios direktyvos nuostatos įgyvendintos Viešųjų pirkimų įstatymo pataisomis, kurios įsigaliojo nuo 2010 m. kovo 2 d. Šiame skyriuje apžvelgiama viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema neįvertinant Civilinio proceso kodekso pataisų, įsigaliojančių nuo 2011 m. spalio 1 d., kadangi projekto vykdymo metu šie pakeitimai nebuvo aktualūs.

## **Tiekėjų teisių gynimo priemonių sistema**

Viešųjų pirkimų taisyklėse nustatyta, kad bet kuriam asmeniui, kuris yra arba buvo suinteresuotas sudaryti konkrečią viešojo pirkimo sutartį ir kuriam dėl tariamo pažeidimo buvo padaryta žala ar kilusi tokios žalos rizika, būtų sudarytos galimybės pasinaudoti veiksmingomis ir skubiomis teisės gynimo priemonėmis, ypač tuomet, kai dar galima ištaisyti pažeidimus. Vadovaujantis direktyvos 2007/66/EB nuostatomis, Viešųjų pirkimų įstatyme suformuota tiekėjų teisių gynimo priemonių

sistema, pagal kurią tiekėjas, kuris mano, kad nesilaikė šio įstatymo reikalavimų ir tuo pažeidė ar pažeis jo teisėtus interesus, įstatyme nustatyta tvarka gali kreiptis į apygardos teismą, kaip pirmosios instancijos teismą, dėl:

- 1) laikinųjų apsaugos priemonių taikymo;
- 2) perkančiosios organizacijos sprendimų, kurie neatitinka šio įstatymo reikalavimų, panaikinimo ar pakeitimo;
- 3) žalos atlyginimo;
- 4) pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia;
- 5) alternatyvių sankcijų taikymo.

Nors direktyva 2007/66/EB taikoma tik tarptautinės vertės viešiesiems pirkimas, Viešųjų pirkimų įstatyme analogiška viešųjų pirkimų nagrinėjimo procedūra nustatyta ir supaprastintiems pirkimams.

## **Pretenzijų pateikimas perkančiosioms organizacijoms**

Direktyva 2007/66/EB suteikia galimybę valstybėms narėms pasirinkti, ar bus reikalaujama, kad suinteresuotas asmuo iš pradžių pretenziją pateiktų perkančiajai organizacijai, ar jis iš karto turėtų kreiptis į nepriklausomą viešųjų pirkimų ginčus perkančioji organizacija nagrinėjančią instituciją. Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta, kad pretenzijos

pateikimas perkančiajai organizacijai yra privalomas, jeigu tiekėjas nori iki pirkimo sutarties sudarymo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus.

Atsižvelgiant į direktyvos 2007/66/EB reikalavimus, Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta, kad tiekėjui pateikus pretenziją, perkančioji organizacija nedelsdama sustabdo pirkimo procedūrą, kol bus išnagrinėta ši pretenzija ir priimtas sprendimas. Tiekėjo pretenzija turi būti išnagrinėta per 5 darbo dienas nuo jos gavimo dienos. Perkančioji organizacija negali sudaryti pirkimo sutarties anksčiau negu po 15 dienų nuo rašytinio pranešimo apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo pretenziją pateikusiam tiekėjui dienos. Atkreiptinas dėmesys, kad direktyva leidžia sutrumpinti šį sustabdymo terminą iki 10 dienų, jeigu perkančiosios organizacijos atsakymas į pretenziją siunčiamas faksu ar kitomis elektroninėmis priemonėmis. Tačiau siekiant paprastesnio ir racialesnio Viešųjų pirkimų įstatymo taikymo ir naudojimo buvo pasirinktas bendras pirkimo procedūros sustabdymo laikotarpis, neatsižvelgiant į tai, kokiū būdu yra informuojami suinteresuoti tiekėjai. Analogiškos pozicijos buvo laikomasi ir nustatant senaties terminus perkančiųjų organizacijų pretenzijų pateikimui.

#### **Pirkimo sutarties sudarymo atidėjimo terminas**

Derinant Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas su direktyvos 2007/66/EB reikalavimais, jame įtvirtinta pirkimo sutarties sudarymo atidėjimo termino sąvoka – tai 15 dienų laikotarpis, kuris prasideda nuo pranešimo apie sprendimą sudaryti pirkimo sutartį išsiuntimo iš perkančiosios organizacijos suinteresuotiems kandidatams ir suinteresuotiems dalyviams dienos ir kurio metu negali būti sudaroma pirkimo sutartis. Toks terminas suteikia galimybę viešajame pirkime dalyvaujantiems tiekėjams įvertinti perkančiosios organizacijos sprendimus ir nutarti, ar tikslinga juos ginčyti. Taigi perkančiosioms organizacijoms neleidžiama labai greitai po sprendimo dėl viešojo pirkimo laimėtojo sudaryti pirkimo sutarties siekiant, kad nebūtų galima panaikinti jų ginčytino sprendimo. Pagal Viešųjų pirkimų įstatymą perkančiosios organizacijos privalo informuoti suinteresuotus dalyvius ir kandidatus apie savo priimtus

sprendimus (dėl kvalifikacijos vertinimo, laimėjusio tiekėjo, pasiūlymo atmetimo) pagrįsdama šių sprendimų priėmimo priežastis.

#### **Senaties terminai perkančiųjų organizacijų sprendimams ginčyti**

Senaties terminų taikymas viešųjų pirkimų ginčiuose ir suinteresuotų tiekėjų informavimas apie perkančiųjų organizacijų sprendimus buvo plačiai svarstomas Europos Teisingumo Teismo byloje. Tai svarbūs veiksniai siekiant užtikrinti vieną pagrindinių 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvos 89/665/EEB (kuri buvo iš dalies pakeista direktyva 2007/66/EB) (toliau – direktyva 89/665/EEB) tikslų – sukurti efektyvias viešųjų pirkimų peržiūros procedūras, leisiančias kuo skubiau panaikinti perkančiųjų organizacijų neteisėtai priimtus sprendimus, kol dar galima juos ištaisyti. Šiais klausimais du reikšmingi sprendimai priimti išnagrinėjus Europos Teisingumo Teismo bylas C-406/08, *Uniplex (UK) Ltd*, ir C-456/08, *Komisija prieš Airiją*. Vadovaujantis sprendimu byloje C-406/08, *Uniplex (UK) Ltd*, senaties terminas perkančiosios organizacijos priimtam sprendimui ginčyti ar reikalauti žalos atlyginimo turi būti skaičiuojamas nuo tos datos, kai tiekėjas sužinojo arba turėjo sužinoti apie pažeidimą. Kartu pažymima, kad vien tai, jog tiekėjas sužino faktą apie jo pasiūlymo atmetimą, nėra pakankamas pagrindas efektyviai ginčyti atitinkamą perkančiosios organizacijos sprendimą. Tokios informacijos tiekėjui nepakanka, kad jis galėtų įvertinti, ar buvo pažeidimas, kurį jis galėtų apskųsti. Taigi, pranešdama apie tiekėjo pašalinimą iš viešojo pirkimo procedūros ar jo pasiūlymo atmetimą, perkančioji organizacija negali apsiriboti skelbimais Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje ar kita bendro pobūdžio vieša informacija. Perkančioji organizacija privalo nedelsdama asmeniškai informuoti tiekėjus apie jų atmetimą ir tokio sprendimo priežastis. Be to, visi suinteresuoti tiekėjai turi būti nedelsiant informuojami ir apie sprendimą dėl viešojo pirkimo nugalėtojo bei tokio sprendimo priežastis. Tik turėdamas minėtą informaciją tiekėjas gali pagrįstai įvertinti, ar buvo pažeistos viešųjų pirkimų taisyklės ir tiekėjo teisėti interesai. Vadovaudamasis bylomis C-81/98, *Alcatel Austria AG and Others*, C-212/02, *Komisija prieš Austriją*, C-444/06, *Komisija prieš Ispaniją*, C-

327/08, *Komisija prieš Prancūziją*, Europos Teisingumo Teismas priėjo išvadą, kad informacija apie tiekėjo pasiūlymo atmetimo priežastis turi būti pateikiama tiekėjui likus pakankamai laiko iki sutarties sudarymo, kad jis turėtų galimybę apskusti tokį perkančiosios organizacijos sprendimą dar iki viešojo pirkimo sutarties sudarymo.

Atsižvelgiant į Europos Teisingumo Teismo praktiką, direktyvos 89/665 1 straipsnio 1 punkto tikslas – užtikrinti, kad perkančiųjų organizacijų priimti sprendimai galėtų būti veiksmingai peržiūrėti – bus pasiektas tik tada, jeigu bus nustatyti senaties terminai perkančiosios organizacijos sprendimams ginčyti, kurie bus skaičiuojami nuo tos datos, kai tiekėjas sužinojo arba turėjo sužinoti apie tariamą pažeidimą. Senaties terminų perkančiosios organizacijos sprendimams ginčyti nustatymas garantuoja ne tik peržiūros procedūrų skubumą, bet ir perkančiosios organizacijos priimtų sprendimų teisinį tikrumą. Nacionaliniuose teisės aktuose turi būti tiksliai ir aiškiai apibrėžta senaties terminų taikymo tvarka, kad šalys galėtų tinkamai laikytis joms priskirtų įpareigojimų ir pasinaudoti joms tenkančiomis teisėmis. Kartu Europos Teisingumo Teismas pabrėžia, kad direktyvos 89/665 reikalavimas dėl peržiūros procedūrų skubumo negali būti įgyvendinamas ignoruojant efektyvumo principą ir nustatant tokius senaties terminus, kad taptų neįmanoma arba labai sudėtinga pasinaudoti tiekėjų teisėtų interesų gynimo priemonėmis. Pavyzdžiui, senaties terminai negali būti taikomi taip, kad tiekėjams būtų atimama teisė reikalauti peržiūrėti perkančiosios organizacijos sprendimus, kuriuos ji priėmė pasibaigus nustatytam senaties terminui (byla C-470/99, *Universale-Bau*).

Europos Teisingumo Teismas taip pat nagrinėjo klausimą dėl galimybės nacionaliniams teismams pratęsti viešųjų pirkimų procedūrų ginčijimo senaties terminą. Šiuo klausimu pažymima, kad pagal direktyvą 89/665 nacionaliniai teismai turi turėti galimybę pratęsti minėtus senaties terminus taip, kad ieškovui būtų užtikrintas senaties terminas, prilyginamas tam, kurį jis būtų galėjęs turėti, jeigu nacionaliniai teisės aktai būtų įtvirtinę senaties terminą, skaičiuojamą nuo datos, kurią tiekėjas žinojo arba turėjo sužinoti apie tariamą pažeidimą. Jeigu nacionaliniai teisės aktai negali būti interpretuojami taip, kad jie atitiktų direktyvą 89/665,

tuomet nacionaliniai teismai turi susilaikyti nuo tokių teisės aktų taikymo ir vadovautis Europos Sąjungos teise bei visiškai užtikrinti ir apsaugoti joje nustatytas asmenų teises.

### ***Ginčų nagrinėjimo institucija. Ginčų nagrinėjimas teisme***

Pagal direktyvą 2007/66/EB valstybėje narėje gali būti įsteigta ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucija. Jeigu tokia institucija yra neteisminio pobūdžio, tai nacionalinėje teisėje turėtų būti numatytos procedūros, pagal kurias šios neteisminės institucijos sprendimai galėtų būti peržiūrėti teisme arba kitoje institucijoje, kuri laikoma teismu arba tribunolu, kaip tai suprantama pagal ES sutarties 267 straipsnį (t. y. nuolatinė nepriklausoma institucija, įsteigta įstatymu, kurios jurisdikcija yra privalomojo pobūdžio). Tokios nepriklausomos institucijos nariai į pareigas skiriami ir atleidžiami iš jų tomis pačiomis sąlygomis kaip ir teisėjai. Bent šios nepriklausomos institucijos pirmininkas turi turėti tokias pačias profesines kvalifikacijas kaip ir teisėjai. Be to, atskiros institucijos galėtų būti atsakingos už skirtingus viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo aspektus, pavyzdžiui, viena institucija įgaliota taikyti laikinas apsaugos priemones ar panaikinti (pakeisti) perkančiosios organizacijos sprendimus, o kita – pripažinti pirkimo sutartį negaliojančia.

Kartu pažymėtina, kad viešųjų pirkimų ginčus nagrinėjanti institucija turėtų būti nepriklausoma nuo bet kokios perkančiosios organizacijos. Europos Komisijos ekspertų nuomone, tokia institucija kartu negalėtų kontroliuoti, kaip vykdomos pirkimų procedūros, nes šios institucijos priimami sprendimai, sprendžiant ginčus, gali būti priklausomi nuo anksčiau jos pačios priimtų sprendimų, vykdant viešųjų pirkimų kontrolę.

Priimant Viešųjų pirkimų įstatymą, perkeltantį direktyvą 2007/66/EB, buvo nutarta nesteigti ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucijos. Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas buvo priskirtas perkančiosioms organizacijoms, kurioms tiekėjai gali teikti pretenzijas.

Pagal Viešųjų pirkimų įstatymą apygardų teismai nagrinėja viešųjų pirkimų ginčus kaip pirmosios instancijos teismai. Teismui pareikštas ieškinyturi

būti išnagrinėtas šiame įstatyme ir Civilinio proceso kodekse nustatyta rašytinio arba žodinio proceso tvarka. Ieškinys turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 45 dienas nuo jo priėmimo dienos (atkreiptinas dėmesys, kad praktikoje šis terminas užsitęsia net iki 145 dienų).

Atsižvelgiant į direktyvos 2007/66/EB nuostatas, Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyti senaties terminai, skirti apskūsti perkančiosios organizacijos sprendimus teisme. Senaties terminas perkančiosios organizacijos sprendimams ginčyti gali trukti 10 (supaprastintuose pirkimuose – 5) ar 15 dienų, o senaties terminas kreiptis dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia – 6 mėnesius nuo pirkimo sutarties sudarymo. Senaties terminas trumpesnis tiems perkančiosios organizacijoms sprendimams, kuriuos privaloma skelbti. Kaip minėta pirmiau, nacionalinėje teisėje nustatyti vienodi terminai, neatsižvelgiant į tai, kad perkančioji organizacija faksu ar kitomis elektroninėmis priemonėmis informuoja apie savo sprendimą.

Viešųjų pirkimų įstatyme, kaip ir direktyvoje 2007/66/EB, nustatyta, kad perkančioji organizacija privalo atidėti pirkimo sutarties pasirašymą tuo atveju, kai tiekėjas, ginčydamas jos veiksmus ar sprendimus, kreipiasi į teismą. Toks pirkimo sutarties pasirašymo atidėjimas negali baigtis anksčiau nei pirkimo sutarties sudarymo atidėjimo terminas, sutarties sudarymo atidėjimas po pretenzijos išnagrinėjimo, Viešųjų pirkimų įstatymo 95<sup>1</sup> str. 3 d. 3 p. ir 4 d. 3 p. nurodyti terminai ir kol negautas teismo pranešimas apie atsisakymą priimti ieškinį, prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones atmetimą, ieškinio priėmimą, netaikant laikinųjų apsaugos priemonių. Tokiu būdu siekiama užtikrinti, kad, tiekėjo prašymą ar ieškinį teismui pateikus prieš pat pirkimo sutarties sudarymo atidėjimo termino pabaigą, nesutrumpėtų teismui skirtas laikotarpis, per kurį jis turi imtis priemonių, visų pirma siekdamas pailginti šį terminą. Teismui taip pat turi būti skiriama laiko atlikti išankstinį vertinimą ir nustatyti, ar apskritai galima atlikti viešojo pirkimo procedūros peržiūrą.

Pažymėtina, kad nagrinėdamas viešųjų pirkimų ginčus, teismas gali priima motyvuotą nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių (įskaitant pirkimo

procedūros sustabdymą ar perkančiosios organizacijos priimto sprendimo vykdymo sustabdymą) taikymo, vadovaudamasis ekonomiškumo ir efektyvumo principais bei viešuoju interesu. Teismas gali nuspręsti netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jų neigiamos pasekmės galėtų viršyti jų teikiamą naudą.

### ***Apsauga nuo nepagrįstų skundų***

Civilinio proceso kodekse (CPK) nustatytos šios priemonės, kuriomis gali būti apsaugoma ir kovojama su nepagrįstais tiekėjų skundais:

- 100 Lt dydžio žyminis mokestis (CPK 80 str. 1 d. 2 p.);

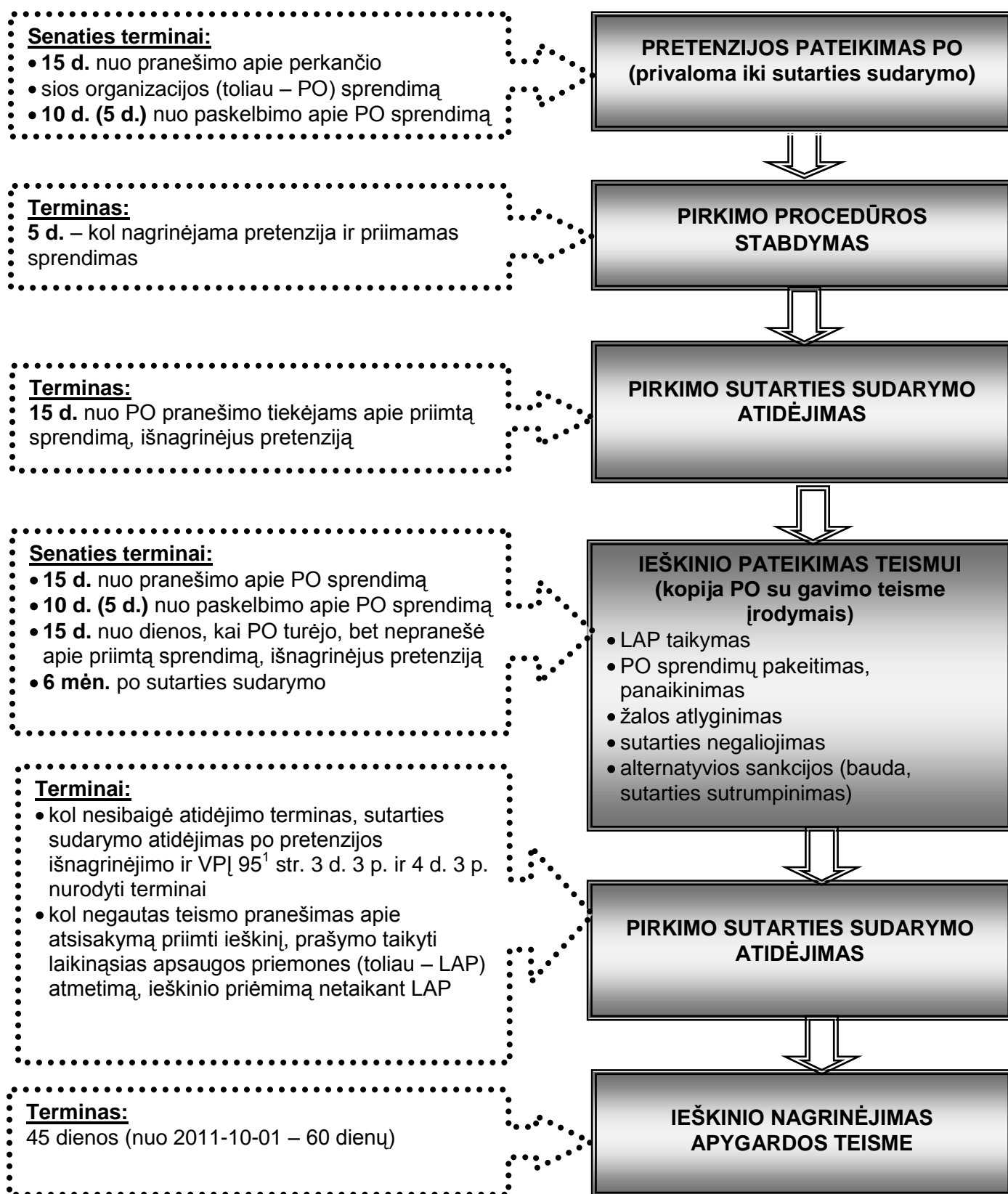
- teismas, taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, gali pareikalauti, kad ieškovas ar kitas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones padavęs asmuo pateiktų atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, kuriuo taip pat gali būti ir banko garantija (CPK 147 str. 1 d.);

- įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos jam padarė ieškovo prašymu taikytos laikinosios apsaugos priemonės (CPK 147 str. 3 d.);

- šalis, kuri nesažiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį (apeliacinį, kasacinį skundą) arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, gali būti teismo įpareigota atlyginti kitai šaliai jos patirtus nuostolius. Teismas, nustatęs tokius piktnaudžiavimo atvejus, gali paskirti asmeniui iki dvidešimties tūkstančių litų baudą (CPK 95 str.).

Atkreiptinas dėmesys, kad kovos su nepagrįstais skundais priemonės turi būti suderinamos su 2007/66/EB siekiu užtikrinti tiekėjams, kurie mano, kad perkančioji organizacija nesilaikė Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų ir tuo pažeidė ar pažeis jų teisėtus interesus, galimybę pasinaudoti veiksmingomis ir efektyviomis teisės gynimo priemonėmis.

## VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SCHEMA







# VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMOS VEIKIMO LIETUVOJE ANALIZĖ

Ūkio ministerija parengė klausimyną viešųjų pirkimų sistemos dalyviams, siekdama įvertinti viešųjų pirkimų ginčus reguliuojančių teisės aktų poveikį. Apklausa buvo atliekama nuo 2011 m. birželio 22 d. iki 2011 m. liepos 25 d. Klausimynas buvo tiesiogiai siunčiamas ministerijoms, asocijuotosioms verslo struktūroms, teismams ir kitiems subjektams, kartais jis buvo viešinamas Ūkio ministerijos bei Viešųjų pirkimų tarnybos interneto tinklapiuose. Siekiant, kad klausimynas būtų aiškesnis ir motyvuojantis teikti kuo tikslesnius atsakymus, buvo glaustai apibūdinamas pateikiamų klausimų kontekstas (t. y. nurodomas ir paaiškinamas atitinkamas Viešųjų pirkimų įstatymo ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/66/EB reguliavimas).

Kadangi buvo apklausiami įvairūs viešųjų pirkimų sistemos dalyviai ir pateikiami labai įvairiapusiai klausimai, apklausos dalyvių buvo prašoma atsakyti tik į tuos klausimus, kurie tiesiogiai susiję su jų veikla ir kompetencija. Bendras apklausoje dalyvavusių respondentų skaičius – 89, iš jų perkančiosios organizacijos – 65, tiekėjai – 12, teismas – 1, advokatų bendrija – 5, teisėsaugos institucijos – 2, viešųjų pirkimų kontrolės institucijos – 4.

# III.1

## VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMOS VEIKIMO LIETUVOJE ANALIZĖ

Siekiant išvengti ilgo viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo, pirmiausia svarbu nustatyti, kokios priežastys dažniausiai lemia viešojo pirkimo ginčo atsiradimą. Taigi, Ūkio ministerija, atlikdama viešųjų pirkimų sistemos dalyvių apklausą, uždavė jiems klausimus apie dažniausiai skundžiamus perkančiųjų organizacijų veiksmus. Buvo siekiama nustatyti, kokiose viešųjų pirkimų procedūrose (t. y. pasirenkant pirkimo būdą, nustatant kvalifikacinius reikalavimus, vertinant tiekėjų pasiūlymus) ir kokiuose pirkimuose (t. y. atviro konkurso metu, skelbiamų derybų metu, neskelbiamų derybų metu, vykdydamos vidaus sandorius)

perkančiosios organizacijos dažniausiai pažeidžia viešųjų pirkimų taisykles; ar dažniau pažeidžiamos tarptautinių ar supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklės; kokius pasiūlymų vertinimo kriterijus (mažiausios kainos ar ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo) taikydamos perkančiosios organizacijos dažniau pažeidžia viešųjų pirkimų taisykles. Pažymėtina, kad panašių statistinių duomenų, susijusių su ieškinių pagrindais, buvo prašoma ir iš Nacionalinės teismų administracijos, tačiau ši institucija tokių duomenų pateikti negalėjo. Viešųjų pirkimų sistemos dalyvių apklausos rezultatai pateikiami lentelėje.

### Dažniausi perkančiųjų organizacijų pažeidimai

<b>I.</b>	<b>Pirkimo procedūros</b>	<b>Iš viso respondentų – 76</b>
	Pirkimo būdo pasirinkimas	21 (28 %)
	Kvalifikacinių reikalavimų nustatymas	37 (48 %)
	Reikalavimų pirkimo objektui nustatymas	33 (43 %)
	Tiekėjų pasiūlymų vertinimas	44 (58 %)
	Kita	3 (4 %)
<b>II.</b>	<b>Pirkimo būdas</b>	<b>Iš viso respondentų – 67</b>
	Atviras konkursas	21 (31 %)
	Skelbiamos derybos	10 (15 %)
	Neskelbiamos derybos	48 (72 %)
	Vidaus sandoriai	5 (7 %)
	Kita	10 (15 %)
<b>III.</b>	<b>Tarptautinis ar supaprastintas pirkimas</b>	<b>Iš viso respondentų – 69</b>
	Tarptautinis pirkimas	9 (13 %)
	Supaprastintas pirkimas	60 (87 %)
<b>IV.</b>	<b>Pasiūlymų vertinimo kriterijai</b>	<b>Iš viso respondentų – 69</b>
	Mažiausios kainos	20 (29 %)
	Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo	49 (71 %)

Ūkio ministerijos atliktoje apklausoje viešųjų pirkimų sistemos dalyvių buvo prašoma nurodyti, kokios, jų nuomone, priežastys lėmė dažniausius perkančiųjų organizacijų pažeidimus. Atsakymuose labiausiai buvo pabrėžiama pirkimus vykdančių specialistų kvalifikacijos stoka, jų mokymų ir metodinės aiškinamosios medžiagos trūkumas; pernelyg dažna viešuosius pirkimus reguliuojančių teisės aktų kaita ir informacijos apie pasikeitimus trūkumas; neaiškios Viešųjų pirkimų įstatymo ir įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų nuostatos, leidžiančios skirtingą jų interpretavimą, nevienoda ir prieštaringa Viešųjų pirkimų įstatymo aiškinimo ir taikymo teismų praktika, sudėtinga ir paini elektroninių pirkimų sistema. Tarp veiksmų, lemiančių viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimus, respondentai minėjo ir išankstinius korupcinius susitarimus, perkančiųjų organizacijų vadovų ir viešųjų pirkimų komisijų narių nesąžiningumą (pvz., iš anksto žinomas laimėtojas, proteguojamas konkretus tiekėjas, konkurso sąlygos pritaikomos konkrečiam tiekėjui), veiksmingos kontrolės stoka.

Viešųjų pirkimų sistemos dalyviams neaiškiausias neskelbiamų derybų procedūrų reguliavimas – nėra išsamiai nurodytos procedūros, ne visiškai aiškios šio pirkimo būdo pasirinkimo aplinkybės. Neskelbiamose derybose ar supaprastintuose neskelbiamuose pirkimuose pažeidimai dažnesni ir dėl šių pirkimo būdų procedūrų viešumo stokos, jų uždaro (apie pirkimą neskelbiama, vokai su pasiūlymais atplėšiami nedalyvaujant tiekėjams). Respondentai pažymėjo ir ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijaus taikymo problematiką – neretai perkančiosios organizacijos pasiūlymus vertina pagal subjektyvius kriterijus (efektyvumo, kokybės), kurie pačios perkančiosios organizacijos gali būti įvairiai interpretuojami pasiūlymų vertinimo stadijoje.

Viešųjų pirkimų sistemos dalyvių nuomone, pažeidimai dažnesni supaprastintuose (o ne tarptautiniuose) pirkimuose, nes tokių pirkimų atliekama daugiau, juos dažniau vykdo mažos,

nepatyrusios perkančiosios organizacijos. Pačių perkančiųjų organizacijų pasitvirtintos supaprastintų pirkimų taisyklės neretai parengiamos nekompetentingai, nuostatos jose netikslios ir prieštaringos, leidžiančios įvairias interpretacijas. Dažna viešuosius pirkimus reguliuojančių teisės aktų kaita lemia ir supaprastintų pirkimų taisyklių pakeitimus. Pabrėžiama, kad supaprastintuose pirkimuose pažeidimus ypač skatina neaiškus, besikeičiantis mažos vertės pirkimų reguliavimas Viešųjų pirkimų įstatyme.

Ūkio ministerijos parengtame klausimyne buvo prašoma nurodyti, kokios priemonės, respondentų nuomone, padėtų užkirsti kelią dažniausiai pasitaikantiems pažeidimams viešuosiuose pirkimuose. Atsakymuose buvo minimos šios priemonės: Viešųjų pirkimų įstatymo komentaro parengimas, didesnio skaičiaus standartinių pirkimo dokumentų parengimas, teismų praktikos skelbimas, centralizuotų pirkimų skatinimas, viešųjų pirkimų reglamentavimo stabilumo užtikrinimas, didesnis perkančiųjų organizacijų darbuotojų mokymų skaičius, didesnės viešųjų pirkimų komisijų narių atsakomybės užtikrinimas, visos viešųjų pirkimų dokumentacijos viešinimas, perkančiųjų organizacijų kontrolės griežtinimas. Be to, viešųjų pirkimų sistemos dalyviai siūlė mažinti atvejus, kada galima atlikti neskelbiamus pirkimus, griežtinti tokių pirkimų kontrolę.

# III.2

## IKITEISMINIS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMAS

Iš viso respondentų – 51			
		Bendras pretenzijų skaičius	Pretenzijų skaičius, tenkantis vienai perkančiajai organizacijai
I.	Kiek pretenzijų tiekėjai pateikė Jūsų perkančiajai organizacijai 2010 metais?	317	nuo 0 iki 20
II.	Kiek tiekėjų pateiktų pretenzijų Jūsų perkančioji organizacija nepatenkino?	217	nuo 0 iki 20
III.	Kiek Jūsų perkančiosios organizacijos atsakymų į pretenzijas tiekėjai apskundė teismams?	40 (12,6 %)	nuo 0 iki 6

Viešųjų pirkimų sistemos dalyvių buvo teirujamasi nuomonės dėl poreikio kovoti su nepagrįstomis pretenzijomis. Advokatų bendrijos pažymėjo, kad visiškai nėra poreikio riboti pretenzijų teikimo, atsižvelgiant į tai, ar jos pagrįstos, ar nepagrįstos. Ar pretenzija nepagrįsta, galima nustatyti tik įvertinus konkretaus pirkimo faktinę situaciją ir iš tikrųjų išnagrinėjus pretenziją. Pažymėtina, kad Viešųjų pirkimų įstatyme yra nustatyti pretenzijų pateikimo ir išnagrinėjimo terminai. Pretenzijos stabdo pirkimo procedūras tik trumpam laikotarpiui, o jeigu pateikiamas ieškinys, teismas vertina, ar yra pagrindo stabdyti pirkimo procedūras, ir tokiu būdu apsaugomas pirkimo operatyvumas. Pretenzijų pateikimo ribojimas prieštarautų Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikai bei šių teismų plėtojama koncepcijai dėl efektyvios gynybos veiksmingumo viešųjų pirkimų ginčiuose.

Kitų respondentų nuomone, kovojant su nepagrįstomis pretenzijomis, reiktų griežtinti pretenzijų turinio reikalavimus, užtikrinti, kad

perkančiosios organizacijos aiškiai ir išsamiai motyvuotų savo sprendimus. Siūloma Viešųjų pirkimų įstatyme konkrečiai apibrėžti, dėl kokių perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų galima ją apskusti. Be to, būtų galima riboti tiekėjų teikiamų pretenzijų skaičių, draudžiant pakartotinius pretenzijų teikimus arba nustatant, kad gavusi pasikartojančias nepagrįstas pretenzijas (supaprastintų pirkimų atvejais) viešojo pirkimo komisija atmeta pretenzijas kaip nepagrįstas. Taip pat galėtų būti įdiegtas tiekėjų atsakomybės mechanizmas už piktnaudžiavimą teisėmis viešųjų pirkimų srityje (įskaitant nepagrįstų pretenzijų teikimą), taikomos piniginės sankcijos. Pažymima ir tai, kad Viešųjų pirkimų įstatymas koreguotinas pritaikant jį ne tik tiekėjų interesams, tačiau ir perkančiosioms organizacijoms ir jų teisėms ginti.

Toliau lentelėje pateikiami viešųjų pirkimų sistemos dalyvių apklausos rezultatai apie ikiteisminio viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo reguliavimą ir jo poveikį.

I.	<b>Ar tiekėjai laikosi VPĮ 93 str. 2 d. dėl pretenzijos pateikimo iki sutarties sudarymo?</b>	<b>Iš viso respondentų – 74</b>
	TAIP	73 (99 %)
	NE	1 (1 %)
II.	<b>Ar tiekėjai laikosi VPĮ 94 str. 1 d. nurodytų tiekėjų pretenzijų pateikimo senaties terminų?</b>	<b>Iš viso respondentų – 73</b>
	TAIP	61 (84 %)
	NE	12 (16 %)
III.	<b>Ar VPĮ 94 str. nustatyti pakankami tiekėjų pretenzijų pateikimo senaties terminai?</b>	<b>Iš viso respondentų – 77</b>
	TAIP	73 (95 %)
	NE	4 (5 %)
IV.	<b>Ar turėtų būti sudarytos galimybės pratęsti tiekėjų pretenzijų pateikimo senaties terminus?</b>	<b>Iš viso respondentų – 55</b>
	TAIP	9 (16 %)
	NE	46 (84 %)
V.	<b>Ar perkančiosios organizacijos laiku išnagrinėja tiekėjų pretenzijas, kaip nustatyta VPĮ 94<sup>1</sup> str. 3 d.?</b>	<b>Iš viso respondentų – 75</b>
	TAIP	68 (91 %)
	NE	7 (9 %)
VI.	<b>Ar perkančiosios organizacijos atsakiusios į pretenziją laikosi reikalavimo atidėti sutarties sudarymą pagal VPĮ 94<sup>1</sup> str. 2 d.?</b>	<b>Iš viso respondentų – 74</b>
	TAIP	72 (97 %)
	NE	2 (3 %)
VII.	<b>Ar pretenzijos pateikimas perkančiajai organizacijai turėtų išlikti privaloma ikiteismine viešųjų pirkimų ginčo nagrinėjimo stadija?</b>	<b>Iš viso respondentų – 67</b>
	TAIP	63 (94 %)
	NE	4 (6 %)
VIII.	<b>Ar ikiteisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas turėtų būti perduotas specialiai institucijai?</b>	<b>Iš viso respondentų – 62</b>
	TAIP	27 (44 %)
	NE	35 (56 %)
IX.	<b>Ar ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka turėtų būti vienoda tarptautiniams ir supaprastintiems pirkimams?</b>	<b>Iš viso respondentų – 73</b>
	TAIP	60 (82 %)
	NE	13 (18 %)

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų apklausos rezultatų, didžioji viešųjų pirkimų sistemos dalyvių dalis palankiai vertina šiuo metu galiojantį ikiteisminį viešųjų pirkimų ginčų reguliavimą ir jo nenorėtų keisti. Respondentų nuomone, perkančiosios organizacijos ir tiekėjai iš esmės laikosi šioje srityje nustatytų taisyklių.

Beveik visi apklausos dalyviai pažymėjo, kad tiekėjai, skųsdami perkančiųjų organizacijų sprendimus iki sutarties sudarymo, pirmiausia pateikia pretenziją perkančiajai organizacijai, kaip to reikalauja Viešųjų pirkimų įstatymas. Tačiau

pretenzijos pateikimo termino. Apklausoje dalyvių nuomone, dalis tiekėjų nesilaiko įstatyme nustatyto neretai tai lemia tiesiog nežinojimas. Nors kartais tiekėjai specialiai piktnaudžiauja vėlai pateikdami pretenzijas ir taip siekdami užvilinti pirkimo procedūrą.

Labai nedidelė dalis apklausoje dalyvavusių viešųjų pirkimų sistemos dalyvių mano, kad Viešųjų pirkimų įstatyme įtvirtinti pretenzijų pateikimo terminai yra per trumpi ir turėtų būti sudaryta galimybė perkančiajai organizacijai juos pratęsti. Kitų respondentų nuomone, Viešųjų pirkimų įstatyme

nustatyti pretenzijų pateikimo senaties terminai yra netgi per ilgi. Tuo tarpu advokatų bendrijos atstovas išsakė poziciją, kad Viešųjų pirkimų įstatymo 94 straipsnyje nustatyti terminai skaičiuojami nuo perkančiosios organizacijos sprendimų priėmimo ir tai iš esmės prieštarauja Europos Teisingumo Teismo sprendimams (pvz., ETT byla C-241/06, *Lämmerzahl GmbH v. Freie Hansenstadt Bremen*), nes senaties terminas turi būti nustatomas ne nuo sprendimo priėmimo ir pranešimo apie jį išsiuntimo, o nuo sužinojimo apie pažeidimą momento. Pasitaiko atvejų, kai apie perkančiosios organizacijos pažeidimus tiekėjas sužino, kai susipažįsta su kitų tiekėjų pasiūlymais, kuriuos teismas išreikalauja iš perkančiosios organizacijos, o tada jau būna faktiškai praleisti terminai. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 5 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje UAB „Akordas 1“ v. Visagino savivaldybės administracija, bylos Nr. 3K-3-158/2011) informacijos, kuri svarbi tiekėjui ginčijant perkančiosios organizacijos sprendimus, nepateikimas – prielaida teismui netaikyti Viešųjų pirkimų įstatymo 94 straipsnio 1 dalyje nustatytų pretenzijos pateikimo terminų. Taigi, teismai pasisako griežčiau nei įstatymo leidėjas ir aiškina įstatymą taip, kad būtų leista efektyviai ginčyti pirkimo procedūras. Todėl manytina, kad įstatymo leidėjas turėtų atsižvelgti į formuojamą teismų praktiką ir taisyti Viešųjų pirkimų įstatymo 94 straipsnį, nustatydamas, kad terminai skaičiuojami nuo sužinojimo apie pažeidimą momento.

Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių viešųjų pirkimų sistemos dalyvių mano, kad perkančiajai organizacijai neturėtų būti sudaryta galimybių pratęsti pretenzijų pateikimo senaties terminų. Jų nuomone, senaties terminai yra pakankami, o sudarius galimybes juos pratęsti tik padidėtų tiekėjų piktnaudžiavimo atvejų ir viešųjų pirkimų procedūros būtų dar labiau vilkinamos. Taip pat išsakoma pozicija, kad ir šiuo metu, remiantis Lietuvos teismų praktika, perkančioji organizacija turi teisę nagrinėti visas pretenzijas, net ir pateiktas praleidus terminą. Advokatų bendrijos atstovas išdėstė ir tokią poziciją – faktiškai

perkančioji organizacija galėtų nagrinėti visas tiekėjų pretenzijas, neatsižvelgiant į pateikimo momentą, tai užtikrintų pirkimų skaidrumą. Reguliavimu galėtų būti nustatyta pareiga, praleidus pateikimo terminą, perkančiajai organizacijai nagrinėti pretenziją, bet dėl jos nagrinėjimo nestabdyti pirkimo procedūrų. Viena vertus, tai leistų užtikrinti pirkimų skaidrumą ir operatyvumą, antra vertus – dėl pavėluotų pretenzijų pirkimai nebūtų stabdomi.

Perkančiosios organizacijos atkreipia dėmesį, kad turėtų būti sudaryta galimybė pratęsti pretenzijų nagrinėjimo terminus, nes dažnai perkančioji organizacija nespėja per Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytas 5 darbo dienas tinkamai išnagrinėti pateiktų pretenzijų. Ypač tai aktualu, kai, esant specifiniam pirkimo objektui, tenka prašyti ekspertų ar kompetentingų institucijų konsultacijų. Viešųjų pirkimų sistemos dalyviai vieningai patvirtina, kad išnagrinėjusios pretenziją perkančiosios organizacijos laikosi Viešųjų pirkimų įstatymo 94<sup>1</sup> straipsnio 2 dalies reikalavimo atidėti pirkimo sutarties sudarymą.

Viešųjų pirkimų sistemos dalyviai sutinka, kad pretenzijos pateikimas perkančiajai organizacijai turi išlikti privaloma ikiteismine viešųjų pirkimų ginčo nagrinėjimo stadija. Neretai viešųjų pirkimų komisija dėl kompetencijos stokos priima neteisingus sprendimus, tačiau gavusi tiekėjo pretenziją būna priversta konsultuotis su atitinkamos srities specialistais ir dažnai ištaiso savo klaidas. Tiekėjas, gavęs aiškų ir išsamų bei motyvuotais argumentais pagrįstą perkančiosios organizacijos atsakymą, gali ir nepateikti ieškinio teismui. Tokiu būdu sutrumpėja ginčo sprendimo trukmė, sutaupomos lėšos ir laikas. Panaikinus ikiteisminę procedūrą, dažnai visiškai beprasmiškai pailgėtų ginčo sprendimo procedūra, o teismai būtų dar labiau apkrauti bylomis, kurios galėjo būti išspręstos ikiteisminio proceso tvarka. Be to, išlieka tikimybė, kad, atsisakius pretenzijų teikimo perkančiajai organizacijai, tiekėjai vis tiek į ją kreipsis, tačiau tada procesas bus nereglamentuotas ir dėl to nevaldomas bei neskaidrus.

Advokatų bendrijų atstovai pastebi ir tai, kad perkančiosios organizacijos linkusios nekeisti savo priimtų sprendimų (t. y. atmeta pretenzijas), nebent pretenzijos iš tiesų labai kvalifikuotai parašytos. Vis dėlto visų ginčų perkėlimas į teismą nepagrįstai

užvilktų pirkimų procedūras dėl teismų darbo krūvio. Tuo tarpu pretenzijų nagrinėjimo perkančiojoje organizacijoje stadija yra ganėtinai trumpalaikė, todėl papildoma galimybė išsiaiškinti ne teisme yra teigiamas dalykas.

Perkančiosios organizacijos mano, kad pretenzijų pateikimo perkančiosioms organizacijoms institutas turi išlikti. Perkančioji organizacija geriausiai žino situaciją ir jai turi išlikti teisė apginti savo priimtą sprendimą arba jį pataisyti. Perkančiosios organizacijos pažymi, kad jos atsižvelgia į pagrįstas ir motyvuotas pretenzijas. Būtent šioje stadijoje išsprendžiama didžioji dauguma viešųjų pirkimų ginčų išvengiant teismo ginčo. Perkančiosios organizacijos nelinkusios bylinėtis teismuose – tai joms per brangiai kainuoja. Perkančiajai organizacijai, atliekančiai daug pirkimų, teismai – tai didelės nereikalingos išlaidos ir laiko praradimas, kuris neša nuostolius ir verčia daryti kitus pažeidimus, nes prekės, paslaugos ar darbai reikalingi skubiai.

Viešųjų pirkimų sistemos dalyviai apklausoje išsakė nuomonę dėl tikslingumo perduoti ikiteisminį ginčų nagrinėjimą specialiai institucijai. Advokatų bendrijų atstovai atkreipė dėmesį, kad šiuo metu jau pradėta viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo teismuose reforma. Pakeistas Civilinio proceso kodeksas, todėl poreikis dėl specialios institucijos nereikalingas. Jau dabar teismai galės operatyviai rašytinio proceso tvarka nagrinėti ieškinius. Papildomos specialios institucijos steigimas kaip tik pailgins viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo terminus, nes šios institucijos sprendimai vis tiek galės būti ginčijami teisme. Taigi, iš esmės būtų tik įsteigta papildoma perteklinė ikiteisminė ginčų nagrinėjimo instancija, didinanti biurokratiją ir brangiai kainuojanti. Be to, tai dar labiau apsunkintų ir taip sudėtingą viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemą.

Pabrėžiama ir tai, kad ikiteisminė institucija neturėtų tų specialiųjų žinių apie pirkimo objektą ir poreikius, kurias turi perkančiosios organizacijos. Todėl tokia speciali institucija būtų pasmerkta arba ginčus nagrinėti ilgiau už perkančiąsias organizacijas (pasitelkiant išorinius

specialistus, ekspertus), arba apsiriboti vien teisinių klausimų vertinimu (taigi, taptų tik dar vienu „teismu“, arba kvaziteismu). Pati perkančioji institucija tiksliau žino savo poreikius, ypač techninio pobūdžio klausimus, turi mažesnę krūvį ir todėl greičiau ir efektyviau sugeba nagrinėti pretenzijas (svarbu tik užtikrinti aiškų jos sprendimų motyvavimą). Ikiteisminis ginčas turėtų būti sprendžiamas tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjo.

Kitų respondentų nuomone, galėtų būti įkurta ikiteisminė ginčų nagrinėjimo institucija, kuri būtų nešališka, kuriai įtakos nedarytų kitos valstybės institucijos ar verslo subjektai, nevykdanti viešųjų pirkimų kontrolės. Ginčų nagrinėjimas tokioje institucijoje pasiteisintų, jeigu tam būtų sugaištama mažiau laiko nei bylą nagrinėjant teisme. Be to, viešųjų pirkimų srityje besispecializuojantys asmenys kompetentingiau vertintų viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimus (ar jų nebuvimą). Tačiau kartu pažymima, kad net ir įkūrus ikiteisminę instituciją pretenzijos pateikimo galimybė perkančiajai organizacijai vis tiek turėtų išlikti.

Dauguma apklausos dalyvių pasisako už tai, kad viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka turėtų išlikti vienoda tiek supaprastintiems, tiek tarptautiniams pirkimams. Likusi dalis mano, kad ši tvarka turėtų būti skirtinga. Supaprastintuose pirkimuose turėtų būti trumpesni terminai pretenzijai ar ieškiniui pateikti, taip pat jiems nagrinėti, juose galėtų būti mažesnis žyminis mokestis. Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas tarptautiniuose pirkimuose galėtų būti perduotas specialiai institucijai.

# III.3

## TEISMINIS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMAS IR APSAUGA NUO NEPAGRĮSTŲ SKUNDŲ

I.	<b>Ieškiniai apygardų teismams dažniau pateikiami iki ar po pirkimo sutarties sudarymo?</b>	<b>Iš viso respondentų – 57</b>
	Iki pirkimo sutarties sudarymo	47 (82 %)
	Po pirkimo sutarties sudarymo	10 (18 %)
II.	<b>Ar tiekėjai laikosi VPĮ 95 str. 1 d. reikalavimo nustatytu laiku pateikti perkančiajai organizacijai prašymo ar ieškinio kopiją su priėmimo žyma ir kitais gavimo teisme įrodymais?</b>	<b>Iš viso respondentų – 58</b>
	TAIP	42 (72 %)
	NE	16 (28 %)
III.	<b>Ar viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimas turėtų būti perduotas specializuotam teismui?</b>	<b>Iš viso respondentų – 52</b>
	TAIP	30 (58 %)
	NE	22 (42 %)
IV.	<b>Ar teisminė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka tarptautiniams ir supaprastintiems pirkimams turi būti vienoda?</b>	<b>Iš viso respondentų – 41</b>
	TAIP	34 (83 %)
	NE	7 (17 %)
V.	<b>Ar turėtų būti didinamas žyminis mokestis viešųjų pirkimų bylose?</b>	<b>Iš viso respondentų – 67</b>
	TAIP	37 (55 %)
	NE	30 (45 %)

Apklausoos rezultatai atskleidžia, kad ieškiniai teismams paprastai teikiami dar iki pirkimo sutarties sudarymo. Kol kas dauguma tiekėjų neįvertino galimybės apskųsti jau sudarytą sutartį, tačiau advokatų bendrijų atstovai pastebi, kad tokia tendencija sparčiai didėja. Kita vertus, savo teisėtus interesus ginančių tiekėjų suinteresuotumas teismo procesu po sutarties sudarymo dažniausiai dingsta, nes teigiamo rezultato pasiekimas komplikuočiau, be to, abejotina teigiamo rezultato ekonominė nauda, t.

y. galimybė gauti sutartį. Taigi, tiekėjai labiau stengiasi užkirsti kelią, jų manymu, nepagrįstai laimėjusiam tiekėjui pasirašyti viešojo pirkimo sutartį.

Nacionalinė teismų administracija taip pat pažymi, kad pirkimo laimėtojai įvykdžius sutartį iki teisme nagrinėjamo ginčo dėl sutarties sudarymo teisėtumo pabaigos ir ieškinį pareiškusiam asmeniui, įrodžius, kad sutartis sudaryta neteisėtai, tektų papildomai kreiptis į teismą ir įrodinėti atsiradusius nuostolius. Nuostolių įrodymas yra



gana sudėtinga procedūra, teisminis procesas ilgas ir brangus, todėl ieškiniai po sutarties sudarymo pateikiami rečiau.

Respondentų nuomone, dažnesnį ieškinio pareiškimą teismui iki sutarties sudarymo lemia ir teisinis viešųjų pirkimų ginčų reguliavimas, įstatyme nustatyti ginčų nagrinėjimo terminai. Tačiau kartu pabrėžiama, kad Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytas šešių mėnesių apskundimo terminas yra akivaizdžiai per didelis – tvarkingai dirbančiam tiekėjui tikrai pakaktų vieno mėnesio sutarčiai apskusti.

Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta tvarka, kad teismui pareikštas ieškinytis turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 45 dienas nuo jo priėmimo dienos, tačiau šis terminas praktikoje neretai viršijamas daugiau nei tris kartus ir trunka net iki 145 dienų. Apklauskos dalyvių buvo prašoma pateikti nuomonę, kaip jų nuomone, būtų galima spręsti šią problemą. Atsakymuose nurodoma, kad ši problema bus išspręsta nuo 2011 m. spalio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo inicijuotiems Civilinio proceso kodekso pakeitimams, kuriuose nustatoma spartesnė ir efektyvesnė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka (t. y. išskiriama atskira viešųjų pirkimų bylų kategorija, šios bylos, išskyrus išimtinis atvejus, nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka, procesiniai dokumentai teikiami elektroninėmis priemonėmis, ieškovas kartu su ieškiniu teikia turimus pirkimo dokumentus, sutrumpinamas terminas atsiliepimams pareikšti, bylos nagrinėjimui pasirengiama paruošiamųjų dokumentų būdu, nustatomas 60 dienų ieškinio išnagrinėjimo terminas). Respondentai mini ir kitas priemones: teisėjų skaičiaus didinimą, jų specializavimą ir kvalifikacijos kėlimą, geresnį teismų darbo planavimą ir organizavimą, specializuoto teismo arba ikiteisminės institucijos steigimą.

Užsitęsiantį viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą gali lemti ir pernelyg didelis nepagrįstų ieškinių teismams skaičius. Kovoiant su šia problema apklauskos dalyviai siūlo didinti žyminį mokestį viešųjų pirkimų bylose, griežtinti atsakomybę už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, dažniau taikyti nuostolių užtikrinimo institutą. Tiekėjai,

piktnaudžiaujantys teisminės gynybos procesu, galėtų būti viešinami Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje, jiems galėtų būti užkertamas kelias tam tikrą laikotarpį dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. Perkančiosios organizacijos turėtų aktyviau naudotis galimybe reikalauti nuostolių atlyginimo, tiekėjams pralaimėjus bylą.

Už žyminio mokesčio didinimą pasisako daugiau nei pusė respondentų. Šis mokestis galėtų būti skaičiuojamas nuo pirkimo vertės, pavyzdžiui, 3 procentai nuo viešojo pirkimo vertės, tačiau ne daugiau kaip 50 000 Lt. Tačiau kai kurie apklauskos dalyviai įspėja, kad žyminio mokesčio didinimas ribos galimybę skusti neteisėtus perkančiųjų organizacijų sprendimus ir atgrasins tiekėjus nuo neteisėtų perkančiųjų organizacijų sprendimų ginčijimo, o tai nesuderinama su siekiu užtikrinti viešųjų pirkimų teisėtumą ir skaidrumą.

Kovoiant su nepagrįstais skundais advokatų bendrijos atstovai siūlo apriboti galimybę tikslinti ieškinius, t. y. realiai turėtų būti laikomasi principo, kad teismas nagrinėja tik tokius reikalavimus ir tik tokius motyvus, kurie buvo išdėstyti pretenzijoje ir nagrinėti perkančiosios organizacijos. Neretais atvejais tiekėjai ieškinius pareiškia dėl „bet ko“ (tiesiog nesutikdami su principiniu sprendimu dėl jų pralaimėjimo konkurse), nes iš anksto žino, kad turės galimybę per teismą išsireikalauti visą konkurso medžiagą, o tada galės ieškoti naujų „pažeidimų“ (netgi nebūtinai tiesiogiai liečiančių ieškova – tokiu atveju bandoma remtis bendruoju viešojo intereso pažeidimu).

Advokatų bendrijos perspėja, kad turi būti atidžiai vertinamos naujai siūlomos priemonės, kuriomis siekiama apsisaugoti nuo nepagrįstų ieškinių. Ar ieškinytis nepagrįstas, galima nustatyti tik teismui išnagrinėjus bylą – ieškinio objekto vertinimas ankstesnėje negu ginčo nagrinėjimo iš esmės stadijoje pažeistų teisės į teisminę gynybą principą. Bet kokie ribojimai pateikti ieškinius turės neigiamos įtakos pirkimų teisėtumui, o tai visiškai prieštarauja Vyriausybės siekiams skaidrinti pirkimus ir užtikrinti jų teisėtumą.

Sprendžiant klausimą, ar būtų tikslinga viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą perduoti specializuotam teismui, advokatų bendrijos atstovai įspėja, kad

tik viešiesiems pirkimams specializuotas teismas išbalansuotų teismų sistemą, nes yra ir kitų sričių, kur pernelyg ilgi bylų nagrinėjimo terminai nepalyginamai žalingesni. Nusprendus dėl specializuoto teismo neabejotinai tektų vykdyti radikalią teismų sistemos reformą. Be to, išvelgiama ir kita potenciali problema – specializuotas teismas reikštų gana nedidelį teisėjų korpusą, todėl daug pirkimų vykdančioms perkančiosioms organizacijoms arba daugelyje pirkimų dalyvaujantiems tiekėjams tai gali reikšti vis didėjančią tam tikro šališkumo riziką sulig kiekvienu nauju ginču. Pažymima ir tai, kad viešieji pirkimai nėra tokia plati sritis, kad jai reikėtų įkurti specializuotą teismą. Kaip alternatyva specializuotam teismui siūlomas specializuotų skyrių teismuose steigimas.

Apklausoje dalyvavęs tiekėjas pažymi, kad viešieji pirkimai yra teisės dalis, tad turi dirbti platesnės kompetencijos teisėjai nei vien tik viešųjų pirkimų srities. Tik tai gali užtikrinti protingų sprendimų priėmimą, t. y. įvertinus visą teisinį kontekstą. Be to, viešųjų pirkimų nagrinėjimo institucinė struktūra jau yra nusistovėjusi ir jos keisti nereikėtų.

Respondentai, pritariantys specializuoto teismo steigimui, argumentuoja, kad tokiu būdu būtų užtikrintas ne tik sklandesnis, operatyvesnis, aukštesnės kokybės viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimas, bet ir racionalių, kompetentingų sprendimų priėmimas, užtikrinantis nuoseklią ir nepriešaringą teismų praktiką. Bendrosios kompetencijos teisėjams, daugiausia nagrinėjantiems kitokias civilines bylas, viešieji pirkimai dažnu atveju neįdomios, popierinės ir neperspektyvios bylos. Be to, esant itin dideliame teisėjų darbo krūviui, neįmanoma laikytis Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų bylų išnagrinėjimo terminų.

Viešųjų pirkimų sistemos dalyvių apklausoje dalyvavusio teismo nuomone, viešųjų pirkimų bylas turėtų nagrinėti administraciniai teismai. Šiuo metu administraciniuose apygardos teismuose nagrinėjamų bylų krūvis yra gerokai mažesnis negu bendrosios kompetencijos apygardos teismuose ir, perdavus viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą administraciniams

teismams, šios bylos būtų išnagrinėjamos daug greičiau. Ūkio ministerijos parengtame klausimyne buvo užduotas klausimas, ar teisminė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka tarptautinės vertės pirkimams bei supaprastintiems pirkimams turi būti vienoda ar skirtinga. Dauguma atsakiusių mano, kad visi viešųjų pirkimų ginčai teismuose turi būti nagrinėjami tokia pačia tvarka. Argumentuose nurodoma, kad ginčų pobūdis ir sudėtingumas nepriklauso nuo pirkimo vertės, todėl turi būti taikomos tos pačios Civilinio proceso kodekso normos, reguliuojančios viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą.

# **IV.**

## **STATISTINIŲ DUOMENŲ APIE VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ BYLŲ NAGRINĖJIMĄ LIETUVOS TEISMUOSE ANALIZĖ**

# IV.1

## NACIONALINĖS TEISMŲ ADMINISTRACIJOS DUOMENŲ APIE VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ BYLAS, KURIOSE IEŠKINIAI PATEIKTI NUO 2010 M. KOVO 2 D. IKI 2011 M. KOVO 2 D., ANALIZĖ

Ūkio ministerija kreipėsi į Nacionalinę teismų administraciją prašydama pateikti išsamius duomenis apie viešųjų pirkimų bylas, kuriose ieškiniai pateikti nuo 2010 m. kovo 2 d. iki 2011 m. kovo 2 d., nagrinėjimą apygardų teismuose. Šis konkretus terminas pasirinktas siekiant išsiaiškinti, kokią įtaką turi nuo 2010 m. kovo 2 d. įsigalioję Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimai, įgyvendinantys direktyvos 2007/66/EB nuostatas, taip pat naujai įtvirtinta galimybė apygardų teismams viešųjų pirkimų bylas nagrinėti ne tik rašytinio, bet ir žodinio proceso tvarka.

Nacionalinės teismų administracijos buvo prašoma pateikti statistinius duomenis užpildant kitame puslapyje pateiktą lentelę. Tačiau Nacionalinė teismų administracija šiuo metu nekaupia duomenų apie tai, ar viešojo pirkimo byla buvo susijusi su supaprastintu ar tarptautiniu pirkimu, ar pirkimą vykdė komunalinio ar klasikinio sektoriaus perkančioji organizacija, kokia pirkimo procedūra buvo vykdyta (atviras konkursas, ribotas konkursas, skelbiamos derybos, neskelbiamos derybos, konkurencinis

dialogas, Viešųjų pirkimų įstatymo 10 str. išimtis), ar ieškinyje pateiktas iki ar po sutarties sudarymo, koks buvo ieškinio pagrindas (pirkimo būdas, kvalifikaciniai reikalavimai, reikalavimai pirkimo objektui, tiekėjų pasiūlymų vertinimas ir kt.), kokie reikalavimai buvo teikiami ieškinyje (panaikinti ar pakeisti perkančiosios organizacijos sprendimą, atlyginti žalą, pirkimo sutartį pripažinti negaliojančia, taikyti alternatyvias sankcijas), taip pat ar atmetus ieškinį atsakovas reikalavo nuostolių atlyginimo užtikrinimo pagal Civilinio proceso kodekso 147 straipsnio 3 dalį. Tokių duomenų negalėjo pateikti ir patys apygardų teismai, į kuriuos papildomai kreipėsi Ūkio ministerija.

DUOMENYS APIE VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ BYLŲ NAGRINĖJIMĄ APYGARDŲ TEISMUOSE

Teismas	Bylos numeris	Bylos pradžia	Bylos pabaiga	Jeigu viršytas VPJ* 95 str. 6 d. nustatytas bylos nagrinėjimo terminas, kokios to priežastys?	Ar vykdytas tarptautinės vertės pirkimas?	Pirkimas vykdytas klasikiniam ar komunaliniame sektoriuje?	Kokia pirkimo procedūra vykdyta?	Ar ieškinyms pateiktas iki pirkimo sutarties sudarymo?	Ieškinio pagrindas	Ieškinio reikalavimas (pagal VPJ* 93 str. 1 d. 2-5 p.)	Ar taikytos laikinosios apsaugos priemonės?	Ar taikytas CPK** 147 str. 1 d. (dėl atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimo)?	Ar taikytas rašytinis procesas?	Baigties rezultatas	Jei ieškinyms buvo atmestas, ar atsakovas reikalavo nuostolių atlyginimo užtikrinimo pagal CPK** 147 str. 3 d?	Ar buvo pateiktas skundas aukštesnės instancijos teismui?
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
(Apygardos teismas, kuris nagrinėjo bylą)	(Nr.)	(Data)	(Data/ Nebaigta)	(Nurodyti priežastis)	(Taip/ Ne)	Klasikinis/ Komunalinis	(Atviras konkursas, ribotas konkursas, skelbiamos derybos, neskelbiamos derybos, konkurencinis dialogas, taikyta VPJ* 10 str. išimtis, kt.)	(Taip/ Ne)	(Pirkimo būdas, kvalifikaciniai reikalavimai, reikalavimai pirkimo objektui, tiekėjų pasiūlymų vertinimas, kt.)	(Perkančiosios organizacijos sprendimo panaikinimas ar pakeitimas, žalos atlyginimas, pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia, alternatyvios sankcijos)	(Taip/ Ne)	(Taip/ Ne)	(Taip/ Ne)	(Byla nutraukta, ieškinyms atmestas, ieškinyms patenkintas ir pan.)	(Taip/ Ne)	(Taip/ Ne)

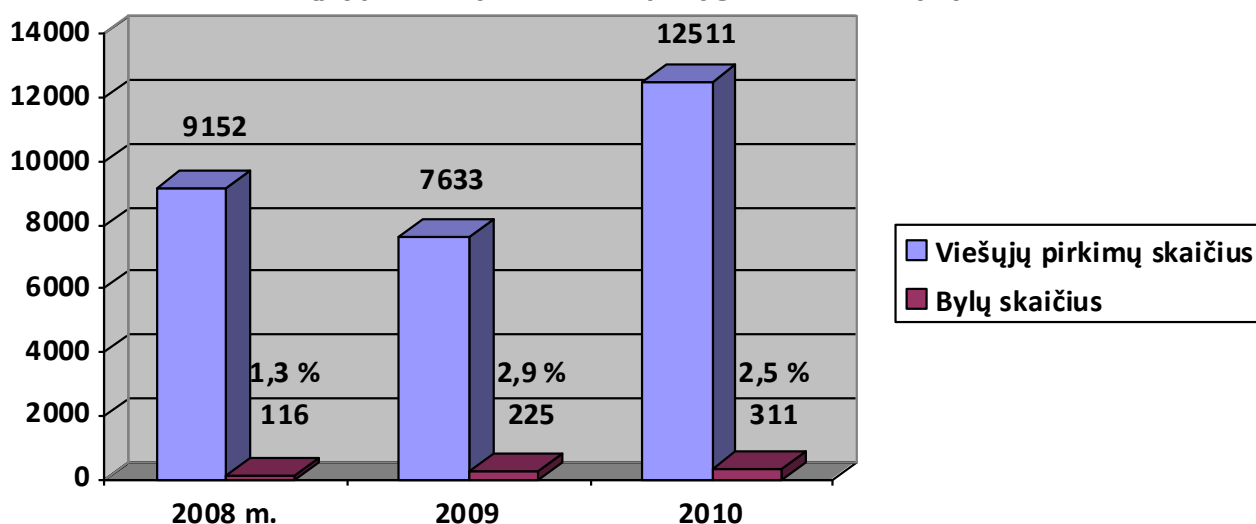
\* VPJ - Viešųjų pirkimų įstatymas  
 \*\*CPK - Civilinio proceso kodeksas

Papildomai prašome nurodyti civilinių bylų teisėjų skaičių kiekviename apygardos teisme.

Toliau pateikiama statistinių duomenų, gautų iš Nacionalinės teismų administracijos, analizė. Nuo 2010 m. kovo 2 d. iki 2011 m. kovo 2 d. apygardų teismams iš viso pateikta 311 viešųjų pirkimų bylų, o tai sudaro apie 2,5 % nuo bendro pirkimų skaičiaus (12 511) 2010 metais. Pažymėtina, kad viešųjų pirkimų bylų skaičius, kaip ir bendras

pirkimų skaičius, yra išaugęs palyginti su ankstesnių metų statistika. Pavyzdžiui, 2009 m. apygardų teismams pateiktos 225 viešųjų pirkimų bylų (tai sudarė 2,9 % nuo bendro pirkimų skaičiaus (7 633) tais metais), 2008 m. – 116 (tai sudarė 1,3 % nuo bendro pirkimų skaičiaus (9 152) tais metais) (žr. 1 pav.).

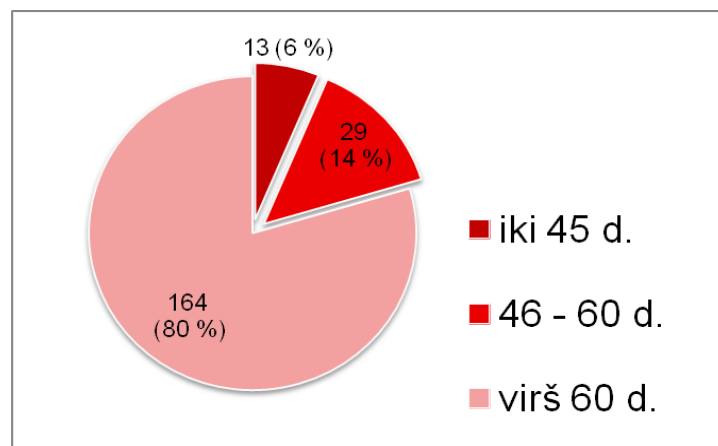
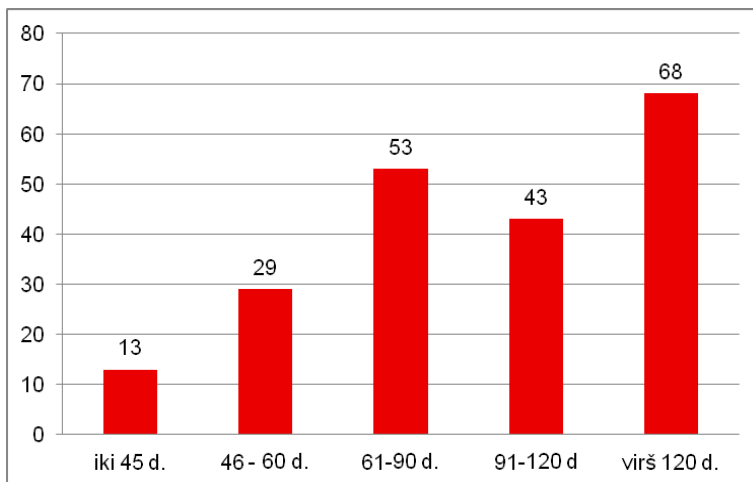
**Bendro viešųjų pirkimų skaičiaus palyginimas su bylų skaičiumi**



Pirmosios instancijos teismai (apygardų teismai) tiriamuoju laikotarpiu tik 6 % bylų išnagrinėjo per Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytą 45 dienų terminą ir net 80 % bylų nagrinėjo ilgiau nei 60 dienų (žr. 2 pav.).

Pažymėtina, kad šie rodikliai buvo vertinami atmetus viešųjų pirkimų bylas, kurios nebuvo išnagrinėtos tiriamuoju laikotarpiu (įvertintos 206 bylos).

### Bylų išnagrinėjimo terminas apygardų teismuose



#### Paveikslas 2

Pažymėtina, kad tiriamuoju laikotarpiu visos viešųjų pirkimų bylos apygardų teismuose buvo nagrinėjamos taikant Civilinio proceso kodekse nustatytą rašytinį procesą. Vidutinis bylų nagrinėjimo terminas, įvertinus tik visiškai išnagrinėtas bylas ir atmetus ribines reikšmes (t. y. 5 % trumpiausiai nagrinėtų bylų ir 5 % ilgiausiai nagrinėtų bylų), siekė 106 dienas. Jeigu ribinės reikšmės nebūtų atmetamos, vidutinis viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo terminas siektų 109 dienas. Toks rodiklis atspindi teigiamas vidutinės bylų nagrinėjimo trukmės mažėjimo tendencijas, palyginti su praėjusiais

metais, kuomet 2009 m. jis siekė 151 dieną, o 2008 m. – 120 dienų. Nepaisant to, šis terminas daugiau nei 2 kartus viršija įstatyme nustatytą 45 dienų laikotarpį.

Klaipėdos apygardos teismas 2010 metais kreipėsi į Teisėjų tarybą, Teisingumo ministeriją, Nacionalinę teismų administraciją įspėdamas apie teismuose egzistuojančią problemą dėl pernelyg ilgo Viešųjų pirkimų įstatymą pažeidžiančio viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo. Kreipimesi buvo pažymėta, kad šios problemos atsiradimą lemia ne tik pernelyg didelis

teisėjų darbo krūvis, bet ir Civilinio proceso kodekso nuostatos, pagal kurias viešųjų pirkimų bylos nėra išskirtos į atskirą kategoriją ir joms taikoma bendra ginčo nagrinėjimo tvarka. Taikant šią tvarką ginčas trunka ne 45 dienas, kaip reikalaujama Viešųjų pirkimų įstatyme, o net 145 dienas. Klaipėdos apygardos teismas išskyrė tokius pagrindinius bylų nagrinėjimo terminus, kurie taikomi ir viešųjų pirkimų byloms pagal Civilinio proceso kodeksą (CPK): atsakovo atsiliepiamai – apie 20 d. (CPK 142 str. 1 d.), parengiamieji posėdžiai – apie 104 d. (CPK 228 str. 2 d.), bylos nagrinėjimas ir sprendimo priėmimas – apie 44 d. (CPK 231 str. 5 d. ir 296 str. 1 d.). Papildomai pagal Civilinio proceso kodeksą galimi šie ginčo nagrinėjimo proceso stabdymai: ginčo šalių pakeitimas ar trečiųjų asmenų įstojimas – apie 23–38 d. (CPK 45 ir 46 str.), teisėjo nušalinimas – apie 30 d. (CPK 69 str. 1 d.), užstato pareikalavimas – apie 11 d., trūkumų šalinimas – apie 21 d. (CPK 115 str. 2 d.), komplikotas procesinių dokumentų įteikimas – apie 30 d., ieškinio dalyko ir pagrindo

keitimas – apie 22 d. (CPK 141 str. 2 d.), trečiųjų asmenų savarankiški reikalavimai – apie 38 d., vertėjo neatvykimas – apie 15 d. (CPK 156 str. 1 d.), bylos nagrinėjimo atnaujinimas – apie 15 d. (CPK 157 str. 1 d.), rašytinių įrodymų išsireikalavimas – apie 15 d. (CPK 199 str.), ekspertizė – 1–3 mėn. Kai kuriuos terminus teismui pagal Civilinio proceso kodeksą leidžiama pratęsti ir dėl to procesas gali užsitęsti iki 61 dienos: atsiliepiamų pateikimo – apie 30 d. (CPK 142 str. 1 d.), procesinio termino – apie 15 d. (CPK 77 str. 1 d.), procesinių dokumentų trūkumų šalinimo – apie 21 d. (CPK 115 str. 2 d.), tarpinių nutarčių apeliacija – apie 75 d.

Pagal Nacionalinės teismų administracijos pateiktus statistinius duomenis išnagrinėjus priežastis, dėl kurių viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimas užtrunka ilgiau nei 60 dienų, matyti, kad dažniausiai tai lemia ieškinio tikslinimas, bylos nagrinėjimo sustabdymas, bylos nagrinėjimas paruošiamųjų dokumentų būdu.

#### Dažniausios priežastys, dėl kurių bylų nagrinėjimas užtrunka ilgiau nei 60 dienų

Priežastis	Bylų skaičius
Ieškinytis buvo tikslintas	32
Daryta pertrauka, bylos nagrinėjimas atidėtas arba nevyko jokie procesiniai veiksmai	30
Pasirengimas bylos nagrinėjimui vyko paruošiamųjų dokumentų būdu	23
Atidėtas sprendimo (nutarties) priėmimas ir paskelbimas	21
Priežastis nenurodyta	20
Vyko parengiamieji posėdžiai	7
Kreiptasi išvados į VPT	6
Kelios priežastys	36
<b>Iš viso (iš 311 bylų)</b>	<b>175</b>

Užsitęsiantis viešųjų pirkimų bylos nagrinėjimas gali užvilkinsi viešųjų pirkimų procedūras, ypač jeigu bylos nagrinėjimo metu taikomos laikinosios apsaugos priemonės – pirkimo procedūros stabdymas. Nagrinėjant statistinius duomenis paaiškėjo, kad Lietuvos apygardų teismai nedažnai taiko laikinąsias apsaugos priemones – iš 311 bylų jos buvo pritaikytos 60 bylų. Viešųjų pirkimų bylų, kuriose buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, nagrinėjimas vidutiniškai užtruko 104 dienas,

taigi būtent tokiam terminui galėjo būti sustabdytos viešojo pirkimo procedūros ar sutarties vykdymas.

Civilinio proceso kodekso 147 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teismas, taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, gali pareikalauti, kad ieškovas pateiktų atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą. Tačiau statistika rodo, kad perkančiosios organizacijos labai vangiai naudojami tokia galimybe – iš 60 bylų, kuriose taikytos laikinosios apsaugos priemonės, tik 6 bylose buvo

prašoma nuostolių atlyginimo užtikrinimo.

Neretai keliama problema, kad tiekėjai, skundžiantys perkančiąsias organizacija, tai gali daryti nepagrįstai ir taip siekti viešųjų pirkimų procedūrų užvilkinimo. Nacionalinės teismų administracijos pateikti statistiniai duomenys atskleidžia, kad tiriamuoju laikotarpiu iš 311

viešųjų pirkimų bylų buvo atmesta 91 byla (t. y. 30 %), o atmestose bylose 26 atvejais buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės (iš jų 3 atvejais buvo prašoma nuostolių atlyginimo užtikrinimo). Pirmiau aprašytų statistinių duomenų apžvalga susisteminta žemiau pateiktoje lentelėje:

<b>Laikotarpis nuo 2010-03-02 iki 2011-03-02</b>	<b>Bendras bylų skaičius</b>	<b>Bylos vidutinė nagrinėjimo trukmė</b>	<b>Bylų skaičius, kuriose taikytos laikinosios apsaugos priemonės</b>
<b>ieškiniai viešuosiuose pirkimuose</b>	311	106 dienos	60 (vid. nagrinėjimo trukmė – 104 d.)
<b>ieškiniai, kuriuose buvo prašoma nuostolių atlyginimo užtikrinimo pagal CPK 147 str. 1 d.</b>	-	-	6
<b>Atmesti ieškiniai</b>	91	121 diena	26 (iš jų 3 buvo prašoma nuostolių atlyginimo užtikrinimo)



# IV.2

## VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ TARNYBOS ATLIKTA ANALIZĖ „VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ BYLŲ NAGRINĖJIMO TEISMUOSE VIDUTINĖS TRUKMĖS NUSTATYMAS (2010 M.)“

### Darbo tikslas

Nustatyti vidutinę bylą<sup>1</sup>, susijusių su viešaisiais pirkimais, nagrinėjimo trukmę pirmosios instancijos teismuose ir aukštesniosios instancijos teismuose.

### Metodika

Viešųjų pirkimų tarnyba pagal sutartį su Nacionaline teismų administracija gavo informacijos apie viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą 2010 m. Informacija gauta šiomis dokumentų formomis: nutartis, sprendimas.

Iš viso gauta informacijos apie 398 bylas, susijusias su viešaisiais pirkimais. Analizei atrinktos 387 bylos, iš kurių buvo galima nustatyti pirkimo būdą ir bylos nagrinėjimo trukmę pirmosios ir aukštesniosios instancijos teismuose.

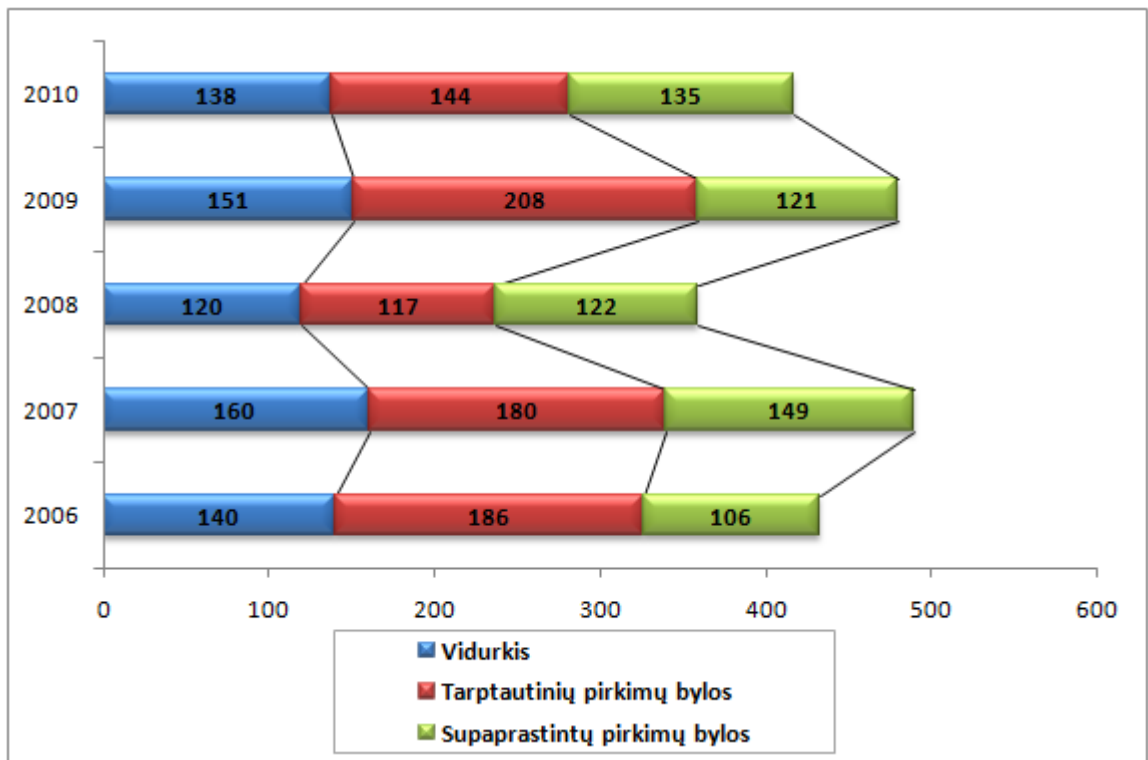
Pirmosios instancijos teismuose nagrinėtos 387 bylos, iš jų 268 – supaprastintų viešųjų pirkimų ir 119 – tarptautinių viešųjų pirkimų. Aukštesniosios instancijos teismuose nagrinėtas 191 skundas, iš jų 131 – supaprastintų viešųjų pirkimų, 60 – tarptautinių viešųjų pirkimų.

Faktinė bylos nagrinėjimo trukmė skaičiuojama nuo ieškinio pateikimo iki išnagrinėjimo dienos.

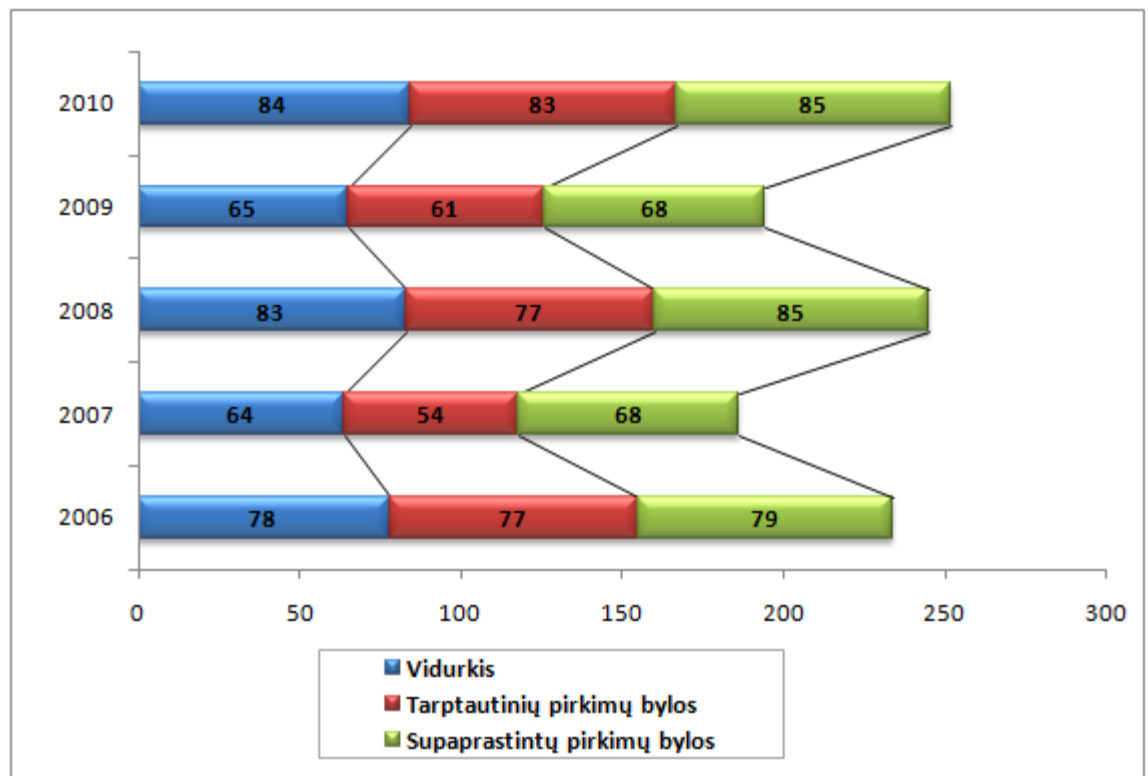
## Darbo rezultatai

Metai	Bylų nagrinėjimo trukmė, dienomis															Vidurinio pokytis
	Min.					Maks.					Vidurkis					
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010	
<b>Pirmosios instancijos teismuose</b>	1	1	1	2	2	642	831	932	1.093	1.530	140	160	120	151	138	-13
<b>Aukštesniosios instancijos teismuose</b>	20	14	26	12	4	220	197	205	188	210	78	64	83	65	84	19
<b>Tarptautinių pirkimų bylos</b>																
Pirmosios instancijos teismuose	18	2	1	2	2	642	831	480	1.093	1.530	186	180	117	208	144	-64
Aukštesniosios instancijos teismuose	29	27	33	12	12	167	95	134	105	209	77	54	77	61	83	22
<b>Supaprastintų pirkimų bylos</b>																
Pirmosios instancijos teismuose	1	1	1	2	2	365	737	932	748	882	106	149	122	121	135	14
Aukštesniosios instancijos teismuose	20	14	26	27	4	220	197	205	188	210	79	68	85	68	85	17

1 lentelė. Bylų nagrinėjimo trukmė



1 pav. Vidutinė bylų nagrinėjimo trukmė pirmosios instancijos teismuose (dienomis)

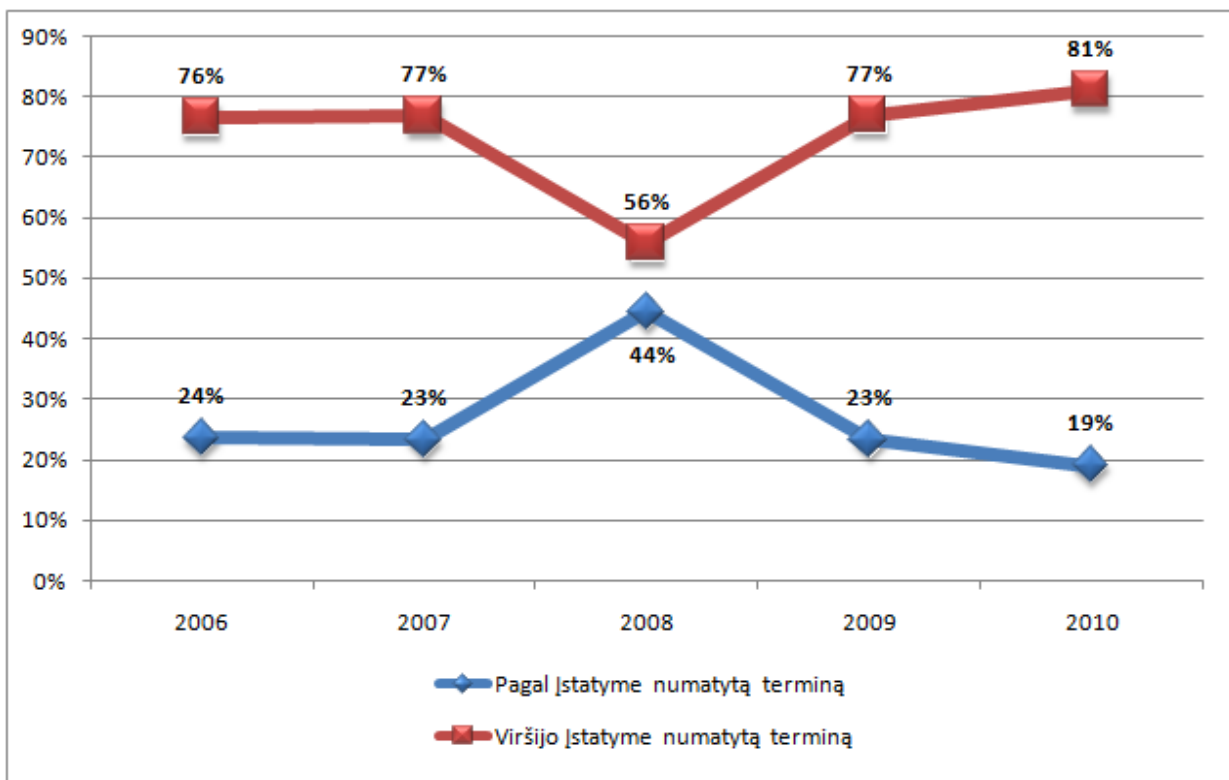


2 pav. Vidutinė skundų nagrinėjimo trukmė aukštesniosios instancijos teismuose (dienomis)

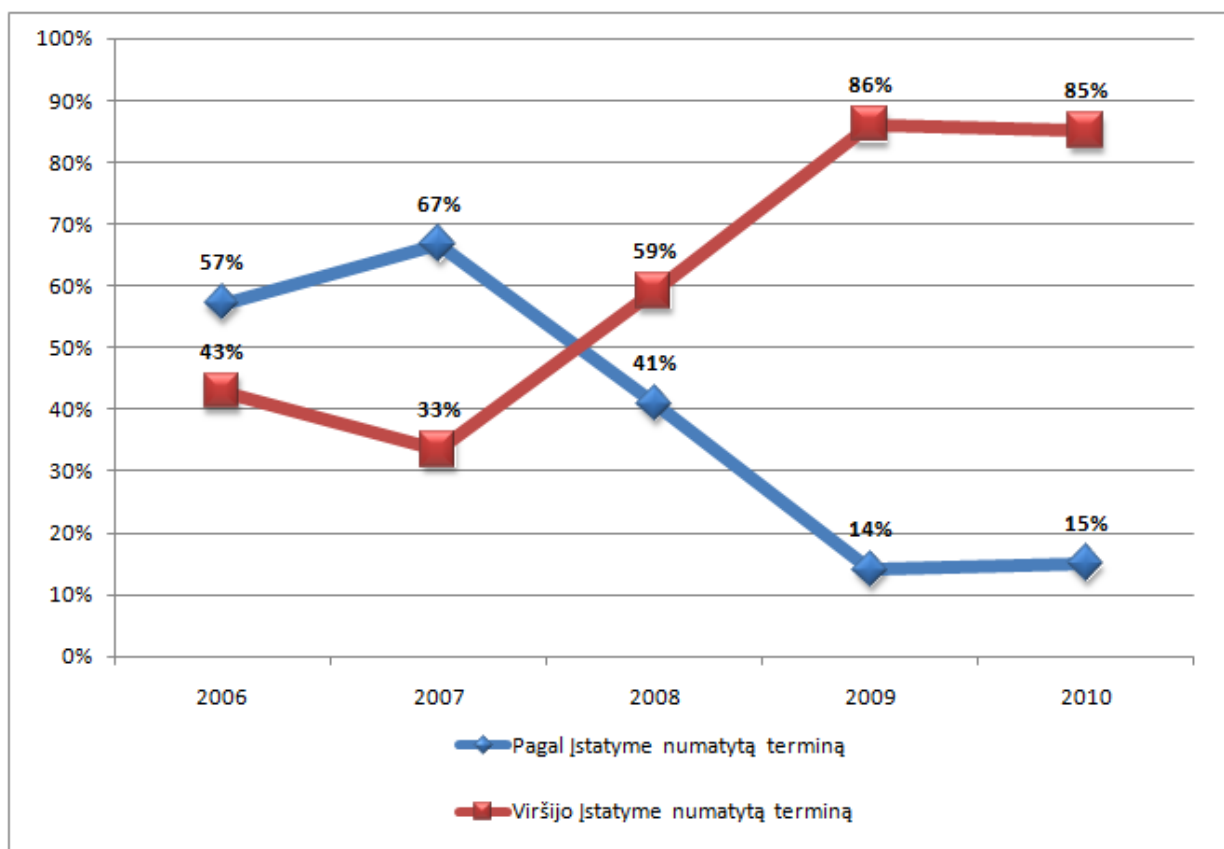
2005 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme Nr. X-471 (Žin., 1996, Nr. 4-102; 2006, Nr. 4-102) (toliau – Įstatymas) buvo nustatyta, kad ieškinys ar apeliacinis skundas turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 60 dienų nuo bylos iškėlimo ar apeliacinio skundo priėmimo dienos. Nuo 2008 m. rugsėjo 15 d., įsigaliojus Įstatymo pakeitimams (Žin., 2008, Nr. 81-3179), šis terminas sutrumpintas iki 45 dienų.

Periodas	Bylų skaičius					Pasiskirstymas, proc.				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
<b>Pirmosios instancijos teismuose</b>										
Pagal Įstatyme nustatytą terminą	<= 60 dienų			<= 45 dienos		<= 60 dienų			<= 45 dienos	
	24	30	51	52	78	24 %	23 %	44 %	23 %	19 %
Viršijo Įstatyme nustatytą terminą	> 60 dienų			> 45 dienos		> 60 dienų			> 45 dienos	
	78	99	64	172	314	76 %	77 %	56 %	77 %	81 %
<b>Iš viso:</b>	<b>102</b>	<b>129</b>	<b>115</b>	<b>224</b>	<b>392</b>	<b>100 %</b>	<b>100 %</b>	<b>100 %</b>	<b>100 %</b>	<b>100 %</b>
<b>Aukštesniosios instancijos teismuose</b>										
Pagal Įstatyme nustatytą terminą	<= 60 dienų			<= 45 dienos		<= 60 dienų			<= 45 dienos	
	24	34	18	14	29	57 %	67 %	41 %	14 %	15 %
Viršijo Įstatyme nustatytą terminą	> 60 dienų			> 45 dienos		> 60 dienų			> 45 dienos	
	18	17	26	86	163	43 %	33 %	59 %	86 %	85 %
<b>Iš viso:</b>	<b>42</b>	<b>51</b>	<b>44</b>	<b>100</b>	<b>192</b>	<b>100 %</b>	<b>100 %</b>	<b>100 %</b>	<b>100 %</b>	<b>100 %</b>

**2 lentelė. Bylų pasiskirstymas pagal Įstatyme nustatytą bylų nagrinėjimo trukmę (dienomis)**



3 pav. Įstatyme nustatyto bylų nagrinėjimo termino laikymasis pirmosios instancijos teismuose



4 pav. Įstatyme nustatyto skundų nagrinėjimo termino laikymasis aukštesniosios instancijos teismuose

Bylų, susijusių su viešaisiais pirkimais, nagrinėjamų bylų 134 ieškiniai buvo atmesti, o išnagrinėjimo rezultatų analizė pirmosios 52 ieškiniai buvo patenkinti (visiškai arba iš dalies). instancijos teismuose parodė, kad iš 387

<b>Bylų išnagrinėjimo rezultatas</b>	<b>Bylų skaičius</b>
Atsisakyta priimti pareiškimą (dėl sprend. už akių perž.)	2
Byla nutraukta	74
Byla nutraukta, patvirtinus taikos sutartį	27
Byla persiųsta pagal teisingumą	1
Byla sujungta su kita byla	5
Ieškinys atmestas	134
Ieškinys gražintas ieškovui / užsakovui	23
Ieškinys paliktas nenagrinėtas	68
Ieškinys patenkintas (visiškai)	23
Ieškinys patenkintas iš dalies	29
Netenkintinas	1
<b>Iš viso:</b>	<b>387</b>

**3 lentelė. Bylų išnagrinėjimo rezultatai pirmosios instancijos teismuose**

Aukštesniosios instancijos teismuose bylų, nepakeistas 101 byloje, 47 atvejais nutartis / susijusių su viešaisiais pirkimais, išnagrinėjimo sprendimas buvo panaikintas arba panaikintas iš rezultatų analizė parodė, kad iš 191 dalies. nagrinėjamos bylos nutartis / sprendimas paliktas

<b>Bylos išnagrinėjimo rezultatas</b>	<b>Bylų skaičius</b>
Apeliacinis procesas nutrauktas atsisakius skundo	16
Atmestas	1
Byla nutraukta	2
Nutartis pakeista	2
Nutartis palikta nepakeista	69
Nutartis panaikinta ir klausimas išspręstas iš esmės	30
Nutartis panaikinta ir klausimas perduotas nagrinėti iš naujo I-osios instancijos teismui	11
Nutartis panaikinta iš dalies ir klausimas išspręstas iš esmės	2
Nutartis panaikinta iš dalies ir klausimas perduotas nagrinėti I-osios instancijos teismui	1
Procesas nutrauktas	14
Sprendimas pakeistas	2
Sprendimas pakeistas iš dalies	2
Sprendimas paliktas nepakeistas, o skundas atmestas	32
Sprendimas panaikintas ir byla nutraukta patvirtinus taikos sutartį	3
Sprendimas panaikintas ir priimtas naujas sprendimas	4
<b>Iš viso:</b>	<b>191</b>

**4 lentelė. Bylų išnagrinėjimo rezultatai aukštesniosios instancijos teismuose**

## **Išvados**

2010 m. vidutinė bylų nagrinėjimo trukmė pirmosios instancijos teismuose 3 kartus viršijo Įstatyme numatytą bylų nagrinėjimo trukmę, o 2009 m. – 3,3 kartus. Vidutinė bylų nagrinėjimo trukmė aukštesniosios instancijos teismuose 2010 m. padidėjo ir viršijo Įstatyme nustatytą bylų nagrinėjimo trukmę 1,9 karto, o 2009 m. – 1,4 karto.

Tam, kad išliko didelis skaičius bylų, kurios buvo išnagrinėtos viršijant Įstatyme nustatytą bylų nagrinėjimo terminą, didelės įtakos turėjo padidėjęs bylų skaičius. 2010 m. buvo išnagrinėta beveik dvigubai daugiau su viešaisiais pirkimais susijusių bylų (387) nei 2009 m. (224).

# V.

## VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO YPATUMAI KITOSE EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE

Europos sąjungos šalių kompetentingoms institucijoms buvo pateikti klausimai apie viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos funkcionavimą. Iš pradžių klausimai buvo pateikti PPN (*Public Procurement Network*) dalyviams. Tačiau sulaukus itin mažai atsakymų, kreiptasi tiesiogiai į kitų šalių kompetentingas institucijas (ministerijas, viešųjų pirkimų kontrolės ir priežiūros institucijas), pagalbos buvo prašoma ir

tose šalyse reziduojančių ambasadų ar Lietuvos atstovybių. Atsakymus į Ūkio ministerijos suformuluotus klausimus pateikė Danija, Vengrija, Lenkija, Vokietija, Estija, Latvija, Rumunija, Suomija, Portugalija, Slovakija. Atsižvelgiant į pateiktus atsakymus, lentelėje pateikiama bendra viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemų kitose Europos Sąjungos šalyse apžvalga:

Šalis	Pretenzija perkančiajai organizacijai/ neformalus ginčų nagrinėjimas	Ikiteisminė institucija		Pirmos instancijos teismas		Specializuotas teismas
		Pavadinimas	Skundų nagrinėjimo terminai	Pavadinimas	Bylų nagrinėjimo terminai	
Lietuva	Privaloma (teisės aktai – 5 d.)	Nėra		Apygardų teismai	Teisės aktai – 45 d.; praktika – 106 d.	Nėra
Danija	Nėra. Skundus neformaliai nagrinėja <i>Danish Competition Authority</i>	<i>Danish Complaint Board</i>	Teisės aktuose termino nėra, praktika – apie 190 d.	Bendros kompetencijos		Nėra
Vengrija	Gali būti pateikiama pretenzija perkančiajai organizacijai	<i>Public Procurement Arbitration Board</i>	Teisės aktai – 15 d. (rašytinis procesas); 30 d. (žodinis procesas); 60 d. (po sutarties sudarymo); pratęsimas 10 arba 30 d.; praktikoje terminų paprastai laikomasi	<i>Metropolitan Court, County Court</i>	Praktika - 1-1,5 m.	Nėra



Šalis	Pretenzija perkančiajai organizacijai/ neformalus ginčų nagrinėjimas	Ikiteisminė institucija		Pirmos instancijos teismas		Specializuotas teismas
		Pavadinimas	Skundų nagrinėjimo terminai	Pavadinimas	Bylų nagrinėjimo terminai	
Lenkija	Paprastai nėra, išskyrus atvejus, kai nenumatyta galimybė skųsti PO veiksmų (neveikimo) supaprastintuose pirkimuose ikiteisminei institucijai	<i>National Appeal Chamber</i> Teisės aktuose tiksliai apibrėžti PO veiksmai (neveikimas) supaprastintuose pirkimuose, kuriuos galima skųsti; tarptautiniuose pirkimuose galima skųsti visus PO veiksmus (neveikimą)	Teisės aktai – <b>15 d.</b> ; pratęsimas – <b>5 d.</b> ; praktikoje terminų paprastai laikomasi	Apygardų teismai	Teisės aktai – <b>1 mėn.</b> ; statistikos nėra	Nėra
Vokietija	Nėra. Tačiau supaprastintuose pirkimuose ginčus neformaliai gali nagrinėti <i>Federation</i> ir <i>Länder</i> įsteigtos viešųjų pirkimų kontrolės tarnybos	Viešųjų pirkimų tribunolai, kurie yra <i>Federation</i> ir <i>Länder</i> administracinių institucijų struktūriniai padaliniai	Teisės aktai – <b>5 sav.</b> ; pratęsimas – galimas; praktikoje terminų paprastai laikomasi	<i>Higher Regional Court</i> , kuriuose yra specializuoti viešųjų pirkimų bylas nagrinėjantys skyriai	Statistikos dėl terminų nėra	Atskiro teismo nėra, tačiau <i>Higher Regional Court</i> yra specializuoti viešųjų pirkimų bylas nagrinėjantys skyriai
Estija	Nėra	<i>Appeal Committee</i>	Duomenų nėra	Administraciniai teismai	Teisės aktai – per <b>protingą terminą</b> ; praktika – apie <b>30 d.</b>	Nėra
Rumunija	Nėra	<i>National Council for Solving Complaints</i>	Teisės aktai – <b>20 d.</b> ; pratęsimas – <b>10 d.</b> ; praktika – <b>19 d.</b> )	<i>Tribunal County Court</i>	Duomenų nėra	Nėra
Suomija	Veikia „pasitaisymo“ mechanizmas tiekėjui pateikus pretenziją arba PO iniciatyva	Nėra	-	Nėra	-	<i>Market Court</i> (teisės aktuose termino nėra; praktika – <b>8–14 mėn.</b> )
Slovakija	Nėra	<i>Office for Public Procurement</i>	Praktika – <b>30–60 d.</b>	<i>Regional Court Bratislava</i>	Praktika – <b>1,5 m.</b>	Nėra

Šalis	Pretenzija perkančiajai organizacijai/ neformalus ginčų nagrinėjimas	Ikiteisminė institucija		Pirmos instancijos teismas		Specializuotas teismas
		Pavadinimas	Skundų nagrinėjimo terminai	Pavadinimas	Bylų nagrinėjimo terminai	
Latvija	Nėra	<i>Procurement Monitoring Bureau</i>	Teisės aktai – <b>1 mėn.</b> ; pratęsimas – galimas; praktikoje – <b>45 d.</b>	Administraciniai teismai	Teisės aktai – per protingą terminą; praktika – <b>1–2 m.</b>	Nėra
Slovėnija	Privaloma (teisės aktai – <b>15 d.</b> )	<i>National Review Commission for the Auditing of Public Contract Award Procedures</i>	Teisės aktai – <b>15 d.</b> ; pratęsimas – <b>10 d.</b> ; praktikoje terminų paprastai laikomasi	Bendros kompetencijos teismas	Duomenų nėra	Nėra
Prancūzija	Nėra	<i>National amicable settlement advisory committee</i> arba <i>Regional (interregional) advisory committee</i>	-	Administraciniai arba civiliniai teismai	Praktika – <b>apie 11 mėn.</b>	Nėra

Toliau pateikiama Europos Sąjungos šalių kompetentingų institucijos atsakymų į Ūkio ministerijos užduotus klausimus apžvalga.

**1 klausimas. Ar jūs susiduriate su problema dėl per ilgo viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo pirmosios instancijos teismuose? Kokia tokio ginčo nagrinėjimo vidutinė trukmė praktikoje? Jei šių ginčų nagrinėjimo trukmė pernelyg ilga, viršijanti įstatymuose nustatytus terminus, kokios to priežastys ir kokių priemonių buvo imtasi siekiant išspręsti šią problemą?**

**Danijoje** veikia *Danish Complaints Board for Public Procurement* – nepriklausoma pirmosios instancijos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucija, kurios sprendimai gali būti apskundžiami bendrosios kompetencijos teismams. 2010 metais ši institucija išnagrinėjo 87 ginčus, kurių vidutinė trukmė siekė **190 dienų**. Įstatymai nenustato, per kokį terminą ikiteisminė institucija turi išnagrinėti viešojo pirkimo ginčą, tačiau šiuo metu inicijuojamos reformos, kuriomis siekiama efektyvesnio viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo minėtoje institucijoje.

**Vengrijoje** pirmosios instancijos ikiteisminė institucija yra *Public Procurement Arbitration*

*Board*. Šios šalies Viešųjų pirkimų įstatymas nustato **15 dienų** (taikant rašytinį procesą) arba **30 dienų** (taikant žodinį procesą) skundų, kylančių iki sutarties sudarymo, išnagrinėjimo terminą. Esant pagrįstų aplinkybių šie terminai gali būti pratęsimi 10 dienų. Ginčų, kylančių iš sutarties vykdymo, nagrinėjimui nustatyti ilgesni terminai. Paprastai ikiteisminė institucija laikosi įstatyme įtvirtintų viešųjų pirkimų ginčų išnagrinėjimo terminų, tačiau jos sprendimai gali būti apskųsti teismui, kuriame procedūros gali užtrukti iki 1–1,5 metų.

Vadovaujantis **Lenkijos** Viešųjų pirkimų įstatymu *National Appeal Chamber*, kaip pirmosios instancijos institucija, atlieka ikiteisminį viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą. Ši institucija paprastai laikosi nustatyto **15 dienų** termino, per kurį turi būti išnagrinėtas tiekėjas skundas. Ginčo nagrinėjimo procesas vyksta žodžiu ir yra atviras visuomenei. Institucijos *National Appeal Chamber* sprendimas gali būti apskųstas apygardos teismui, kuris bylą turi išnagrinėti per 1 mėnesį.

**Vokietijoje** viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą sudaro dvi stadijos – iš pradžių ginčą nagrinėja viešųjų pirkimų tribunolai, kurie yra *Federation* ir *Länder* administracinių institucijų dalis, šių tribunolų sprendimai gali būti apskundžiami teismams *Higher Regional Court*, kuriuose yra specializuoti, viešųjų

pirkimų ginčus nagrinėjantys, skyriai. Pagal galiojančius teisės aktus Viešųjų pirkimų tribunolai tiekėjo skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per **5 savaites**, ir dauguma bylų yra išnagrinėjamos per šį terminą. Pažymėtina, kad tribunolo pirmininkui suteikta teisė išimtiniais atvejais, esant pagrįstų aplinkybių, pratęsti šį terminą.

**Estijoje** *Appeal Committee* yra ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucija, kurios sprendimai gali būti apskundžiami administraciniais teismams. Pagal teisės aktą *Code of Administrative Court Procedures* šie teismai turi priimti sprendimus per protingą terminą. Nors statistinių duomenų apie viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą Estijoje nerenkama, tačiau pastebėta, kad tokios bylos paprastai išnagrinėjamos per 30 dienų nuo ieškinio pareiškimo dienos. Nuo 2012 m. sausio 1 d. įsigalios teisės akto *Code of Administrative Court Procedures* pataisos, kuriose nurodyta, kad viešųjų pirkimų bylose sprendimai turi būti priimami per 45 dienas.

**Rumunijoje** *National Council for Solving Complaints* yra ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucija, kurios sprendimai gali būti skundžiami teismui. Ši ikiteisminė institucija turi išnagrinėti tiekėjo skundą per **20 dienų**, o pagrįstais atvejais terminas gali būti pratęsimas dar 10 dienų. Praktikoje institucija *National Council for Solving Complaints* viešųjų pirkimų ginčus išnagrinėja vidutiniškai per 19 dienų.

**Suomijoje** teismas *Market Court* yra pirmosios instancijos viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo institucija, kuri, 2010 metų statistiniais duomenimis, bylas išnagrinėjo vidutiniškai per **8 mėnesius**. Per pastaruosius du metus buvo pastebimos šio laikotarpio mažėjimo tendencijos (pavyzdžiui, 2008 metais jis siekė 14,1 mėnesį). 2008 metais buvo suformuota darbo grupė iš Darbo ir ekonomikos ministerijos bei Teisingumo ministerijos atstovų, kuri savo išvadose konstatavo, kad viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo trukmė tiesiogiai susijusi su žmogiškaisiais ištekliais teismuose. Minėta darbo grupė taip pat pateikė pasiūlymų išaiškinti kai kurias viešųjų pirkimų taisyklių nuostatas, kurios nors ir buvo

seniai įtvirtintos teisės aktuose, tačiau nuolat sudarė pagrindą tiekėjų skundams. Pažymėtina ir tai, kad pastaruoju metu teismas *Market Court* įdėjo nemažai pastangų sumažindamas viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo trukmę ir nedidindamas turimų žmogiškųjų išteklių.

Institucija *Office for Public Procurement* **Slovakijoje** atlieka ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucijos funkcijas. Ši institucija sprendimus priima per **30–60 dienų**, tačiau jos priimti sprendimai gali būti skundžiami teismams, kurie, savo ruožtu, bylas išnagrinėja vidutiniškai per 1,5 metų.

**Latvijoje** ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucija yra *Procurement Monitoring Bureau*, kuri pavaldi Finansų ministerijai. Ši institucija turi išnagrinėti skundus per **1 mėnesį**, nors išimtiniais atvejais šis terminas gali būti pratęsimas. Ikiteisminės institucijos sprendimas gali būti apskųstas administraciniais teismams, kurie šias bylas išnagrinėja per **1–2 metus**, priklausomai nuo teismų apkrovimo. Teisės aktai nenustato konkretaus bylų išnagrinėjimo termino teismuose – įtvirtintas tik bendras principas, kad tai turi būti atliekama per protingą terminą. Tačiau pažymėtina, kad pagrindinė ilgo viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo problema yra didelis ieškinių skaičius, kurį sudaro ne vien tik su viešaisiais pirkimais susiję ieškiniai.

**Slovėnijoje** pirmosios instancijos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucija yra *National Review Commission for the Auditing of Public Contract Award Procedures*. Tai komisija, kurią sudaro pirmininkas ir nariai, skiriami Slovėnijos parlamento penkerių metų kadencijai ir įgyjantys valstybės tarnautojo statusą. Per metus šiai komisijai pateikiama vidutiniškai 300 tiekėjų skundų. Skundžiamos viešųjų pirkimų procedūros sudaro mažiau nei vieną procentą nuo bendro viešųjų pirkimų skaičiaus. Teisės aktai reikalauja, kad pirmiau minėta komisija viešųjų pirkimų ginčus išnagrinėtų per **15 dienų**, o sudėtingais atvejais šis terminas gali būti pratęsimas dar 5 dienomis. Praktikoje didžioji dalis bylų išnagrinėjamos per šį nustatytą terminą.

**Prancūzijoje** pirmosios instancijos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucijos yra administraciniai teismai („*tribunaux administratifs*“), kuriuose vidutinė ginčų išnagrinėjimo trukmė buvo: 2009 metais –

11 mėn. 25 d.; 2010 metais – 11 mėn. 3 d. Jeigu sudaromas pirkimų sutartis reguliuoja civilinė teisė, tai ginčai gali būti sprendžiami ir civiliniuose teismuose. Šioje šalyje buvo tikimasi, kad direktyvos 2007/66/EB įgyvendinimas padės sutrumpinti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo trukmę.

## **2 klausimas. Ar jūs susiduriate su problema dėl nepagrįstų tiekėjų skundų, kuriais siekiama užvilinti viešųjų pirkimų procedūras? Kokių priemonių buvo imtasi siekiant išspręsti šią problemą?**

**Danijos** Konkurencijos ir vartotojų įstaiga (*Danish Competition and Consumer Authority*) neturi informacijos apie nepagrįstus tiekėjų skundus, kuriais siekiama užvilinti viešųjų pirkimų procedūras. Tačiau pažymėtina, kad Danijoje skundą teikiantis tiekėjas turi turėti teisinį suinteresuotumą dėl viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimo įrodymo.

**Vengrijos** institucijoje *Public Procurement Arbitration Board*, statistikos duomenimis, 2010 metais buvo inicijuota 1 011 viešųjų pirkimų bylų, iš kurių 282 bylos buvo pripažintos nepagrįstomis, o 254 bylos buvo nutrauktos dėl procedūrinių priežasčių. Siekiant išvengti nepagrįstų skundų Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta, kad kreipiantis į *Public Procurement Arbitration Board* mokamas apie 3 272 EUR administracinis mokestis, jeigu skundžiami galutiniai viešųjų pirkimų procedūros rezultatai, kitais atvejais (įskaitant skundus, susijusius su dalyvavimu viešojo pirkimo procedūroje) – 545 EUR administracinis mokestis. 2010 metais tik 145 ikiteisminės institucijos sprendimai buvo apskųsti teismui. Nustatyti trumpi ginčų nagrinėjimo terminai ikiteisminėje institucijoje padeda užtikrinti, kad viešųjų pirkimų procedūros nebūtų vilkinamos dėl nepagrįstų skundų.

**Lenkijos** Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta, kad už skundo teikimą ikiteisminei institucijai *National Appeal Chamber* imamas žyminis mokestis. Skundas nagrinėjamas tik tuo atveju, jeigu jame nėra formalių trūkumų ir kartu su skundu yra pateiktas dokumentas, patvirtinantis žyminio mokesčio sumokėjimą. Šis mokestis turi būti sumokėtas ne vėliau kaip iki skundo pateikimo

senaties termino pabaigos. Reikalavimas mokėti žyminį mokestį padeda efektyviai kovoti su nepagrįstais tiekėjų skundais.

**Vokietijos** teisės aktai įpareigoja ieškovo, piktnaudžiaujantį teise pateikti skundą ar ieškinį, kompensuoti atsakovo ir kitų šalių patirtus nuostolius, jeigu skundas ar ieškinys pripažįstami nepagrįstais *ab initio*. Nacionaliniai teisės aktai nustato skundų pateikimo senaties terminus. Be to, tiekėjas per nustatytą terminą privalo informuoti perkančiąją organizaciją apie viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimus. Priešingu atveju skundas nepriimamas.

**Estijos** nacionaliniai teisės aktai įpareigoja tiekėją skunde pagrįsti, kad perkančiosios organizacijos veiksmai, kuriais ji pažeidė viešųjų pirkimų taisykles, kartu pažeidė ir tiekėjo teises. Pavyzdžiui, pagal Viešųjų pirkimų įstatymą institucija *Appeal Committee* nenagrinėja skundo ir savo nutartimi gražina jį pareiškėjui, jeigu šis yra asmuo, neturintis teisės skųsti (t. y. jis negali įrodyti, kaip jo teisės buvo pažeistos).

**Rumunijoje**, kovojant su nepagrįstais tiekėjų skundais, teisės aktuose buvo įtvirtinta nuostata, pagal kurią, institucijai *National Council for Solving Complaints* atmetus tiekėjo skundą, perkančiajai organizacijai pagal tiekėjo pasiūlymo galiojimo užtikrinimą išskaičiuojama tam tikra suma, kurios dydis priklauso nuo viešojo pirkimo vertės. Įsigaliojus šiai nuostatai tiekėjų skundų sumažėjo.

**Suomijoje**, siekiant užkirsti kelią nepagrįstiems tiekėjų skundams, teisės aktuose buvo įtvirtinta nuostata, reguliuojanti bylinėjimosi išlaidų paskirstymą viešųjų pirkimų ginčiuose. Tiekėjui pralaimėjus perkančiosioms organizacijoms nebereikia padengti jokių bylinėjimosi išlaidų net ir tuo atveju, kai viešųjų pirkimų bylos nagrinėjamos administracine tvarka. Taigi, teismo sprendimas įgijo svarbesnę reikšmę paskirstant bylinėjimosi išlaidas tarp šalių.

**Slovakijoje** iš skundą institucijai *Office for Public Procurement* teikiančio tiekėjo reikalaujama įnešti užstatą į šios institucijos sąskaitą. Įsigaliojus *Office for Public Procurement* sprendimui, kuriuo tiekėjo skundas atmetamas, šios lėšos patenka į valstybės biudžetą, o tiekėjui laimėjus bylą, užstatas jam

gražinamas.

Prieš dvejus metus **Latvijoje** buvo plačiai diskutuojama problema dėl galimai nepagrįstų tiekėjų skundų, kuriais siekiama užvilkti viešųjų pirkimų procedūras. Šių diskusijų rezultatas buvo įmokų sistemos sukūrimas, t. y. skundo pareiškėjas turėjo kaip užstatą įmokėti į institucijos *Procurement Monitoring Bureau* sąskaitą nustatytą pinigų sumą. Paaiškėjus, kad ieškinys pagrįstas, įmokėta suma buvo gražinama pareiškėjui. Deja, Latvijos Respublikos Konstitucinis Teismas išaiškino, kad tokia tvarka pažeidžia Konstituciją ir ji buvo panaikinta.

Taigi, pirmiau minėtų diskusijų galutinė išvada buvo ta, kad neįmanoma automatiškai atmesti skundų, kuriais siekiama užvilkti viešųjų pirkimų procedūras, nes toks tariamas tikslas yra subjektyvus ir jo neįmanoma objektyviai įrodyti. Latvijos Viešųjų pirkimų įstatyme ir kituose susijusiuose teisės aktuose nustatyta, kad skundas laikomas nepagrįstu ir nenagrinėjamas, jeigu jame pateikta informacija nepakankama tam, kad būtų patenkinti pareiškėjo reikalavimai, arba yra akivaizdu, kad skundas atmestinas iš esmės. Skundas taip pat nenagrinėjamas, jeigu neatitinka Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų formalių reikalavimų, pavyzdžiui, jis pateiktas praleidus nustatytus terminus arba jame nėra teisinių argumentų.

**Prancūzijoje** nebuvo keliami problema dėl nepagrįstų tiekėjų skundų.

**3 klausimas. Ar jūsų nacionaliniuose teisės aktuose, reguliuojančiuose viešuosius pirkimus, numatytas ikiteisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas (pretenzijos perkančiajai organizacijai, nepriklausoma ikiteisminė institucija)? Jei taip, ar tai padeda pagreitinti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą?**

**Danijoje** tiekėjai turi galimybę pateikti skundus dėl viešųjų pirkimų institucijai *Danish Competition Authority*, kuri juos nagrinėja neformaliai ir neturi teisių taikyti sankcijų, tačiau ši institucija padeda paaiškindama viešųjų pirkimų taisykles. Ši institucija taip pat nagrinėja užsienio tiekėjų, dalyvaujančių Danijoje atliekamuose viešuosiuose pirkimuose, skundus.

Kadangi institucija *Danish Competition Authority* neturi teisės panaikinti viešojo pirkimo procedūros metu priimtų sprendimų, ji nagrinėja tik tuos ginčus, kurie kyla ankstyvoje viešojo pirkimo procedūros stadijoje, t. y. prieš priimant sprendimą dėl nugalėtojo ir sudarant sutartį. Minėta institucija gali susisiekti su tiekėju, išanalizuoti situaciją ir pasiūlyti sprendimą. Tai gali padėti pakoreguoti pirkimo procesą ir padaryti jį teisėtu. Jeigu pirkimo sutartis jau sudaryta, pareiškėjui paprastai siūloma pateikti skundą *Complaints Board for Public Procurement*, tačiau tai nereiškia, kad tiekėjas negali kreiptis į šią instituciją ir iki sprendimo apie nugalėtoją priėmimo arba sutarties sudarymo. *Complaints Board for Public Procurement* yra nepriklausoma institucija, kurios sprendimai gali būti apskundžiami Danijos teismams. Šios institucijos kompetencijai priskiriamas žalos atlyginimo priteisimas tiekėjams, kurie patyrė nuostolių perkančiosioms organizacijoms pažeidus viešųjų pirkimų taisykles.

Praktikoje pastebėta, kad neformalus ginčų nagrinėjimas ankstyvoje viešojo pirkimo procedūros stadijoje padeda pagreitinti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą. Taip yra todėl, kad ginčą išsprendus institucijoje *Danish Competition Authority*, ieškinys paprastai nebepateikiamas institucijai *Complaints Board for Public Procurement*.

**Vengrijoje** *Public Procurement Arbitration Board* laikoma kvaziteisminė institucija, kuri specializuojasi viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo srityje. Ši pirmosios instancijos ginčų nagrinėjimo institucija gali nagrinėti bylas, iškeltas dėl sutarčių sudarymo pažeidžiant viešųjų pirkimų procedūroms keliamus reikalavimus, sudarytų sutarčių pakeitimo ar netinkamo vykdymo. Institucija *Public Procurement Arbitration Board* veikia nepriklausomai gretainstitucijos *Public Procurement Council*. Viešųjų pirkimų įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatyti reikalavimai, kurių turi laikytis ši kvaziteisminė institucija, atlikdama ginčų nagrinėjimo procedūras. Minėtos institucijos nepriklausomumas, sprendimus byloje priimančių asmenų teisinis statusas, sąlyga, kad šiems asmenims negali būti duodami jokie nurodymai dėl skundų nagrinėjimo ar priimamų sprendimų, taip pat procesinės taisyklės ir garantijos sukuria į teismą panašų šios institucijos statusą. Vis dėlto institucija *Public Procurement Arbitration Board* nėra Vengrijos teismų sistemos dalis – ji laikoma

specialia administracine institucija, kuri nagrinėja viešųjų pirkimų ginčus, o jos priimti sprendimai gali būti apskundžiami teismui. Ginčų nagrinėjimas specializuotoje institucijoje *Public Procurement Arbitration Board* užtikrina pakankamai efektyvų ir greitą skundų išnagrinėjimą.

Pagal Vengrijos Viešųjų pirkimų įstatymą viešųjų pirkimų ginčai iš pradžių gali būti sprendžiami kreipiantis į perkančiąją organizaciją ir taip išvengiant skundo pateikimo *Public Procurement Arbitration Board*.

**Lenkijos** Viešųjų pirkimų įstatyme numatytas ikiteisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas, kai skundas pateikiamas kvaziteisminei institucijai *National Appeal Chamber*. Skundas gali būti pateikiamas tik dėl perkančiosios organizacijos veiksmų ar neveikimo, kurie prieštarauja Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimams. Jeigu vykdomas ikidirektyvinės vertės pirkimas, tiekėjas gali pateikti skundą dėl šių perkančiosios organizacijos veiksmų:

- 1) neskeliamų derybų pirkimo būdo pasirinkimo, pirkimo iš vienintelio šaltinio, kainų apklausos;
- 2) metodo, kuris taikomas įvertinant atitiktį reikalavimams dėl dalyvavimo viešajame pirkime, aprašymo;
- 3) pareiškėjo pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūros;
- 4) pareiškėjo pasiūlymo atmetimo.

Tais atvejais, kai vykdomas ikidirektyvinės vertės pirkimas ir tiekėjui nenumatyta galimybė skųstis institucijai *National Appeal Chamber*, tiekėjas per nustatytą terminą gali pranešti perkančiajai organizacijai apie jos veiksmus ar neveikimą, prieštaraujantį Viešųjų pirkimų įstatymui. Jeigu toks pranešimas yra pagrįstas, perkančioji organizacija turi ištaisyti savo klaidą ir apie tai informuoti tiekėjus Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta tvarka. Tokie ištaisyti perkančiosios organizacijos veiksmai ar neveikimas negali būti skundžiami institucijai *National Appeal Chamber*.

Jeigu viešojo pirkimo vertė viršija Europos Sąjungos direktyvose nustatytą ribą, institucijai *National Appeal Chamber* gali būti skundžiami

visi perkančiosios organizacijos veiksmai, prieštaraujantys Viešųjų pirkimų įstatymui.

Specializuotos ikiteisminės institucijos *National Appeal Chamber* įsteigimas ir pretenzijų teikimo perkančiosioms organizacijoms atsisakymas (pretenzijų perkančiosioms organizacijoms institutas galiojo iki Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo 2009 metais) pagreitino viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą.

**Vokietijoje** veikiantys viešųjų pirkimų tribunolai, kurie yra *Federation* ir *Länder* administracinės valdžios dalis, nagrinėja ginčus kaip pirmosios instancijos institucijos. Federalinius viešųjų pirkimų tribunolus steigia institucija *Federal Cartel Authority*, kurios organizacinėje struktūroje viešųjų pirkimų tribunolai panašūs į teismus, veikiančius nepriklausomai ir atsakingus už savo priimamus sprendimus teisės aktų nustatyta tvarka. Vis dėlto šių tribunolų atliekamos procedūros laikomos ne teisminėmis, o administracinėmis.

Institucijos *Federation* ir *Länder* turi teisę įsteigti viešųjų pirkimų kontrolės tarnybas, kurios tikrina, ar perkančiosios organizacijos laikosi viešųjų pirkimų taisyklių. Tokioms tarnyboms suteikiama teisė įpareigoti perkančiąją organizaciją panaikinti ir pakeisti neteisėtus sprendimus, konsultuoti perkančiąsias organizacijas dėl viešųjų pirkimų taisyklių taikymo, taip pat atlikti taikinimo funkcijas. Viešųjų pirkimų kontrolės tarnybos sprendimai nesukuria pagrindo inicijuoti viešųjų pirkimų tribunolo vykdomų administracinių procedūrų. Viešųjų pirkimų kontrolės tarnybų kompetencijai nepriskiriama direktyvinės vertės pirkimų kontrolė.

**Estijoje** *Appeal Committee* yra neteisminė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucija. Pagal Viešųjų pirkimų įstatymą institucijos *Appeal Committee* nariai veikia nepriklausomai ir priimdami sprendimus vadovaujasi įstatymais ir kitais teisės aktais bei įpareigojančiais Estijos susitarimais su užsienio šalimis.

Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas institucijoje *Appeal Committee* yra privaloma stadija prieš kreipiantis į pirmosios instancijos administracinį teismą. Estai pateikia šiuos statistinius duomenis, kurie, jų nuomone, pagrindžia ikiteisminės institucijos *Appeal Committee* veiklos būtinumą:

	2007	2008	2009	2010
<b>Bendras viešųjų pirkimų skaičius</b>	3812	6909	5728	5946
<b>Appeal Committee pateiktų skundų skaičius</b>	143	182	274	285
<b>Bendro viešųjų pirkimų skaičiaus ir Appeal Committee pateiktų skundų santykis (%)</b>	3,8 %	2,6 %	4,8 %	4,8 %
<b>Administraciniais teismams apskųstų Appeal Committee sprendimų skaičius</b>	10	30	45	nėra informacijos

**Rumunijoje** ikiteisminį viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą atlieka institucija *National Council for Solving Complaints*. Ji sprendžia ginčus, kylančius iki viešojo pirkimo sutarties sudarymo. Institucijos *National Council for Solving Complaints* veiklą reguliuoja jos pačios patvirtintas teisės aktas, nustatantis darbo ir organizavimo tvarką, savo veikloje ji vadovaujasi tik įstatymais ir jos sprendimai laikomi teisėtais, jeigu posėdyje dalyvauja dauguma tarybos narių. Išnagrinėjus skundą dėl viešųjų pirkimų priimamas tarybos sprendimas.

Institucija *National Council for Solving Complaints* susideda iš 11 „teisėjo kabinetų“. Skundą nagrinėja „teisėjo kabinetas“, susidedantis iš trijų tarybos narių, kurių vienas yra „teisėjo kabineto“ prezidentas, turintis teisinį išsilavinimą. Kiekvienas „teisėjo kabinetas“ papildomai turi techninį-administracinį personalą: ekonomikos patarėją, teisės patarėją, techninį patarėją ir ekspertą.

**Suomijos** Viešųjų pirkimų įstatyme įtvirtintas „pasitaisymo“ mechanizmas. Tiekėjas perkančiajai organizacijai gali pateikti pretenziją, kurios pagrindu perkančioji organizacija gali panaikinti ar pakeisti viešųjų pirkimų procedūros metu priimtus sprendimus, pažeidžiančius įstatymą. Minėtų veiksmų perkančioji organizacija gali imtis ir savo iniciatyva, be tiekėjo pretenzijos. Tikėtina, kad įtvirtintas „pasitaisymo“ mechanizmas pagreitina klaidų atitaisymą viešųjų pirkimų procedūrose ir taip išvengiama bylinėjimosi teismuose.

**Slovakijoje** institucija *Office for Public Procurement* atlieka ikiteisminį viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą. Ši institucija pakankamai greitai priima sprendimus. Tačiau jos priimtą sprendimą apskundus teismui viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas užsitęsia. Viešuosius pirkimus reguliuojančiuose teisės aktuose nėra aprašyti žalos atlyginimo mechanizmai, taip pat nenumatyta pretenzijų teikimas perkančiosioms organizacijoms.

**Latvijoje** ikiteisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas priskirtas institucijai *Procurement Monitoring Bureau*. Ikiteisminės institucijos sprendimas gali būti apskundžiamas teismui, tačiau pareiškus ieškinį teismui viešojo pirkimo procedūra nėra stabdoma. Vidutiniškai 10 % institucijos *Procurement Monitoring Bureau* priimtų sprendimų apskundžiama administraciniais teismams, tačiau paprastai teismai atmeta tokius ieškinius. Latvijoje galiojanti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka užtikrina pakankamai greitą ginčų sprendimą, palyginti su modeliu kuomet visus viešųjų pirkimų ginčus nagrinėja tik teismai.

**Slovėnijoje** ikiteisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas sudaro dvi stadijas – pretenzijų pateikimas perkančiajai organizacijai ir skundo pateikimas institucijai *National Review Commission for the Auditing of Public Contract Award Procedures*. Pastarosios institucijos sprendimas gali būti skundžiamas bendrosios kompetencijos teismui. Pažymėtina, kad pretenzijos pateikimas perkančiajai organizacijai yra privaloma stadija prieš skundo pareiškimą ikiteisminėi institucijai.

Institucija *National Review Commission for the Auditing of Public Contract Award Procedures* buvo įsteigta 1999 metais, remiantis Viešųjų pirkimų procedūrų audito įstatymu. Tai specializuota, nepriklausoma, kompetentinga institucija, teikianti teisinę pagalbą tiekėjams visose viešojo pirkimo procedūros stadijose. Ši institucija nėra teismų sistemos dalis.

**Prancūzijoje** numatyta ikiteisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas, kurį atlieka specialūs nacionaliniai arba regioniniai patariamieji komitetai (*national amicable settlement advisory committee* arba *regional (interregional) advisory committee*). Tokių komitetų sudarymas pagrįstas trišaliu principu. Ginčų, kurie sprendžiami šiuose komitetuose iniciatoriumi gali būti tiek perkančioji organizacija,

tiek tiekėjas. Statistinių duomenų apie skundų nagrinėjimą minėtuose komitetuose nėra, tačiau manoma, kad tokia skundų nagrinėjimo tvarka padeda pagreitinti ginčo sprendimą.

**4 klausimas. Ar jūsų nacionaliniai teisės aktai numato skirtingas viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo procedūras direktyvinės ir ikidirektyvinės vertės pirkimams? Ar tai padeda pagreitinti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą?**

**Lenkijos** Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka direktyvinės ir ikidirektyvinės vertės pirkimams skiriasi atsižvelgiant į skundo pagrindą ir senaties terminus jo pateikimui. Ikidirektyvinės vertės viešuosiuose pirkimuose tiekėjas gali pateikti skundą institucijai *National Appeal Chamber* dėl šių perkančiosios organizacijos veiksmų:

- 1) neskelbiamų derybų pirkimo būdo pasirinkimo, pirkimo iš vienintelio šaltinio, kainų apklausos;
- 2) metodo, kuris taikomas įvertinant atitiktį reikalavimams dėl dalyvavimo viešajame pirkime, aprašymo;
- 3) pareiškėjo pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūros;
- 4) pareiškėjo pasiūlymo atmetimo.

Ikidirektyvinės vertės pirkimuose norėdamas ginčyti kitus, pirmiau nepaminėtus, perkančiosios organizacijos veiksmus, tiekėjas gali išsiųsti perkančiajai organizacijai pranešimą apie jos veikimą ar neveikimą, prieštaraujantį Viešųjų pirkimų įstatymui. Direktyvinės vertės viešuosiuose pirkimuose institucijai *National Appeal Chamber* gali būti skundžiami visi perkančiosios organizacijos veiksmai, prieštaraujantys Viešųjų pirkimų įstatymui.

Lenkijos Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyti trumpesni skundų pateikimo senaties terminai, jeigu vykdomas ikidirektyvinės vertės viešasis pirkimas. Direktyvinės vertės viešuosiuose pirkimuose šis terminas varijuoja nuo 10 iki 15 dienų, o ikidirektyvinės vertės pirkimuose – nuo 5 iki 10 dienų. Lenkijoje skundų pateikimo senaties terminai skaičiuojami nuo perkančiosios organizacijos pranešimo apie priimtą sprendimą išsiuntimo dienos, skelbimo apie pirkimą paskelbimo dienos arba nuo to, kai tiekėjas sužinojo ar turėjo sužinoti apie

tariamą savo teisėtų interesų pažeidimą.

**Vokietijos** teisės aktuose nustatytos pirkimo vertės ribos, kada perkančiosios organizacijos veiksmai gali būti skundžiami kompetentingoms institucijoms. Jeigu viešieji pirkimai nesiekia nustatytos ribos, tiekėjai gali pateikti neformalias pretenzijas perkančiosioms organizacijoms. Tokiais atvejais tiekėjai taip pat gali kreiptis į teismus dėl žalos atlyginimo.

**Suomijoje** viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka direktyvinės ir ikidirektyvinės vertės pirkimuose iš esmės vienoda – ryškiausias skirtumas pasireiškia taikant sankcijas. Pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia ir pirkimo sutarties trukmės sutrumpinimas, kurie atsirado įgyvendinus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2007/66/EB, taikomi tik direktyvinės vertės viešuosiuose pirkimuose. Šie sankcijų taikymo ypatumai tiesioginės įtakos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo trukmei neturi.

**Slovakijos** teisės aktai, reguliuojantys viešuosius pirkimus, nustato iš esmės vienodas viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo procedūras direktyvinės ir ikidirektyvinės vertės pirkimuose. Pažymėtina tik tai, kad institucija *Office for Public Procurement* nagrinėdama ginčą turi taikyti žodinį procesą, jeigu ginčas kilo dėl direktyvinės vertės pirkimo arba ikidirektyvinės vertės pirkimo, jeigu šio pirkimo vertė lygi arba viršija 40 000 EUR, perkant prekes ar paslaugas, arba 200 000 EUR, perkant statybos darbus.

**Latvijos** Viešųjų pirkimų įstatymas nustato dviejų lygių ribas ikidirektyvinės vertės viešiesiems pirkimams. Pirmojo lygio riba yra 3000 latų prekių ir paslaugų pirkimo sutartims ir 10 000 latų darbų pirkimo sutartims. Antrojo lygio riba yra 20 000 latų prekių ir paslaugų pirkimo sutartims ir 120 000 latų darbų pirkimo sutartims.

Pagal Viešųjų pirkimų įstatymą analogiškos viešųjų pirkimų procedūros taikomos direktyvinės vertės pirkimams ir ikidirektyvinės vertės pirkimams, jeigu pastarųjų vertė lygi arba viršija 20 000 latų, perkant prekes ir paslaugas, arba 120 000 latų, perkant darbus. Jeigu ikidirektyvinio pirkimo vertė mažesnė už minėtas ribas, tačiau yra lygi ar viršija 3 000 latų, perkant prekes ir paslaugas, arba 10 000 latų,



perkant darbus, taikomos supaprastintos viešųjų pirkimų procedūros. Jeigu pirkimo vertė mažesnė nei 3 000 latų, perkant prekes ir paslaugas, arba 10 000 latų, perkant darbus, leidžiami tiesioginiai (neskelbiami) pirkimai.

Ikidirektyviniuose pirkimuose viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka priklauso nuo pirmiau aprašytų nacionalinių pirkimų verčių ribų. Jeigu pirkimo vertė lygi arba viršija 20 000 latų, perkant prekes ir paslaugas, arba 120 000 latų, perkant darbus, taikoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka, atitinkanti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2007/66/EB nustatytas taisykles. Kai pirkimo vertė mažesnė už minėtas ribas, bet yra lygi arba viršija 3 000 latų, perkant prekes ir paslaugas, arba 10 000 latų, perkant darbus, faktiškai yra galimybė tikrai kreiptis į administracinius teismus dėl žalos atlyginimo.

**Danijoje, Vengrijoje, Estijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Prancūzijoje** viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka direktyvinės ir ikidirektyvinės vertės pirkimuose nesiskiria.

**5 klausimas.** Ar jūsų šalyje įsteigtas specializuotas teismas skirtas viešųjų pirkimų ginčams nagrinėti? Jei taip, ar tai padeda pagreitinti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo procedūras? Kokia vidutinė ginčo nagrinėjimo trukmė tokioje institucijoje?

**Vokietijos** institucijoje *Higher Regional Courts* yra įsteigti specializuoti viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo skyriai.

**Suomijoje** *Market Court* yra specializuotas teismas, kurio kompetencijai priskiriamos bylos keliamos Konkurencijos ribojimo įstatymo, Viešųjų pirkimų įstatymo, Procedūrų, nagrinėjamų *Market Court*, įstatymo reguliavimo srityse. Specializuoto teismo *Market Court* turima kompetencija (t. y. specialiomis žiniomis ir teismo praktikos vientisumu) užtikrina atliekamų procedūrų greitumą.

**Danijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Estijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Latvijoje, Slovėnijoje, Prancūzijoje** specializuotų viešųjų pirkimų teismų nėra.

# VI.

## TEISINGUMO MINISTERIJOS IŠVADA DĖL SPECIALIZUOTO TEISMO, SKIRTO VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČAMS NAGRINĖTI, STEIGIMO TIKSLINGUMO

2011 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymą Nr. XI-1480 (toliau – Įstatymas Nr. XI-1480). Minėtu įstatymu Civilinio proceso kodeksas (toliau – CPK) papildytas nauju XXI<sup>1</sup> skyriumi „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“, kuriuo siekiama užtikrinti spartų ir efektyvų ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimą. Pažymėtina, kad pakeitimus, susijusius su viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimu, inicijavo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Vadovaujantis Įstatymo Nr. XI-1480 387 straipsnio 1 dalimi, šios teisės normos įsigalios 2011 m. spalio 1 d. Nurodytame CPK skyriuje nustatyta tvarka bus nagrinėjami iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylantys ginčai ir reikalavimai dėl žalos atlyginimo, kai jie pareiškiama kartu su iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančiais ginčais (CPK 423<sup>1</sup> straipsnio 2 dalis). Civilinio proceso kodekso 423<sup>1</sup> straipsnyje numatyta, kad viešųjų pirkimų bylas teismai nagrinės pagal bendras civilinio proceso kodekso taisykles, atsižvelgdami į minėtame

skyriuje numatytas išimtis. Tiekėjas galės kreiptis į teismą tik tada, kai Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka jo pretenziją išnagrinės perkančioji organizacija, arba kai perkančioji organizacija per Viešųjų pirkimų įstatymu nustatytus terminus neišnagrinės jo pretenzijos ar atsisakys pretenziją nagrinėti, o ieškinyje negalės būti reiškiama reikalavimai, kurie nebuvo keliami išankstinės ginčo sprendimo ne teisme procedūros metu, išskyrus atvejus, kai tiekėjas negalėjo tam tikrų reikalavimų pareikšti išankstinės ginčų nagrinėjimo procedūros metu (CPK 423<sup>2</sup> straipsnis). Ieškinio pagrindas taip pat turi sutapti su teikėjo kreipimesi, pareikštame išankstinio ginčų sprendimo nagrinėjimo ne teismine tvarka metu, pareikštomis aplinkybėmis, neleidžiama keisti pareikšto ieškinio pagrindo ar dalyko (CPK 423<sup>3</sup> straipsnio 3 ir 4 dalys). Nurodytame CPK skyriuje numatyta priemonių visuma turėtų užtikrinti spartesnę iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančių ginčų sprendimą. Pavyzdžiui, yra nustatyta, kad procesiniai dokumentai ginčo šalims bus įteikiami tik elektroniniu paštu, faksu ar kitomis asmenų turimomis elektroninėmis priemonėmis (CPK 423<sup>1</sup> straipsnio 3 dalis), o procesinių dokumentų įteikimo

diena laikoma po dokumento išsiuntimo dienos einanti darbo diena (CPK 423<sup>1</sup> straipsnio 3 dalis). Taip pat įtvirtinta galimybė teismui apie atliekamus procesinius veiksmus dalyvaujantiems byloje asmenims pranešti telefonu ne vėliau kaip prieš tris darbo dienas iki atliekamo procesinio veiksmo pradžios (CPK 423<sup>1</sup> straipsnio 3 dalis). CPK įtvirtinta, kad iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylantys ginčai nagrinėjami *rašytinio proceso tvarka* ir tik išimtiniais atvejais teismas gali nuspręsti bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka. Šalys galės pateikti motyvuotą prašymą teismui ginčą nagrinėti žodinio proceso tvarka, tačiau jis teismui neprivalomas, o teismo atsisakymas negali būti skundžiamas atskiruoju skundu (CPK 423<sup>1</sup> straipsnio 4 dalis). Nurodytame CPK skyriuje taip pat nustatyti aiškūs konkrečių procesinių veiksmų atlikimo terminai, t. y. ieškinio priėmimo klausimą teismas turi išspręsti nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo ieškinio gavimo teisme dienos (CPK 423<sup>4</sup> straipsnio 1 dalis); nustatomas ne ilgesnis kaip 7 dienų terminas atsiliepiamams į ieškinį pateikti (CPK 423<sup>5</sup> straipsnio 1 dalis); pasirengimas nagrinėti bylą teisme turi būti baigtas ne vėliau kaip per 30 dienų nuo ieškinio priėmimo dienos (CPK 423<sup>6</sup> straipsnis); sprendimas turi būti priimtas ne vėliau kaip per 60 dienų nuo ieškinio priėmimo teisme (CPK 423<sup>8</sup> straipsnio 4 dalis), o sprendimas byloje pagal apeliacinį skundą turi būti priimtas ne vėliau kaip per 45 dienas nuo bylos gavimo apeliacinės instancijos teisme dienos (CPK 423<sup>9</sup> straipsnio 3 dalis).

Pažymėtina ir tai, kad siekiant užtikrinti tinkamą ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, išsprendimą, suteikta plati diskrecija teismui. CPK 423<sup>8</sup> straipsnyje įtvirtinta teismo teisė savo iniciatyva rinkti įrodymus, kuriais šalys nesiremia, jeigu teismas mano, kad tai yra būtina, siekiant teisingai išspręsti bylą. Kai byloje pareikštas vienas iš galimų alternatyvių reikalavimų, tačiau nėra pagrindo tenkinti pareikštą reikalavimą, teismas gali savo iniciatyva taikyti įstatymuose numatytą alternatyvų asmens teisių gynimo būdą. Teismas, atsižvelgdamas į ieškinio pagrindą

sudarančias ir teismo posėdyje paaiškėjusias aplinkybes, taip pat gali patenkinti daugiau reikalavimų, nei jų buvo pareikšta.

Teisingumo ministerija taip pat norėtų atkreipti dėmesį į Teisėjų tarybos 2011 m. balandžio 29 d. nutarimą Nr. 13P-55-(7.1.2). Išanalizavusi 2008–2010 m. duomenis apie viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo trukmę, Teisėjų taryba pasiūlė Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkui ir apygardų teisėjų pirmininkams nustatyti teisėjų specializaciją viešųjų pirkimų byloms nagrinėti. Nurodytame nutarime Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkui ir apygardų teismų pirmininkams taip pat rekomenduota organizuoti teismų darbą taip, kad tarp teismo posėdžių būtų paliekamos laisvos dienos, kurių metu galėtų būti paskiriami posėdžiai naujai gautoms viešųjų pirkimų byloms nagrinėti, bei nuolat vykdyti viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo terminų kontrolę. Siekiant kelti teisėjų kvalifikaciją nagrinėti bylas, susijusias su viešaisiais pirkimais, Teisėjų koordinavimo komisijai prie Teisėjų tarybos buvo pavesta inicijuoti mokymų programos dėl viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo parengimą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2011 m. lapkričio mėnesį Teisėjų taryba ketina aptarti viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo trukmės tendencijas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, jog šiuo metu yra imtasi pakankamai priemonių siekiant užtikrinti spartų ir efektyvų iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančių ginčų nagrinėjimą teisme. Kadangi, vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatomis, ikiteisminėje ginčo sprendimo procedūroje perkančioji organizacija tiekėjo pretenziją turi išnagrinėti per 5 darbo dienas, įsigaliojus CPK pakeitimams, manytina, kad bus visos prielaidos greitai ir efektyviai išnagrinėti ginčus. Be to, atsižvelgiant į minėtą Teisėjų tarybos rekomendaciją, turėtų būti sudarytos prielaidos kelti teisėjų kvalifikaciją ir specializuotis viešųjų pirkimų bylose. Taigi, Teisingumo ministerijos nuomone, šiuo metu nėra tikslinga steigti specializuotą teismą viešųjų pirkimų byloms nagrinėti.

# VII.

## IŠVADOS IR SIŪLYMAI VYRIAUSYBEI DĖL LIETUVOS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ NAGRINĖJIMO SISTEMOS TOBULINIMO

Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ vykdymo metu paaiškėjo, kad viešųjų pirkimų sistemos dalyviai pakankamai palankiai vertina esamą viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemą. Statistinių duomenų apie viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą analizė rodo, kad ginčų nagrinėjimo efektyvumas ir sparta didėja. Kompetentingos institucijos (Teisėjų taryba, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas) ėmėsi ryžtingų priemonių tobulindamos teisminį viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą. Atsižvelgiant į šias tendencijas, manytina, kad pirminis projekto tikslas – sukurti patobulintą veiksmingos ir greitos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos teorinį modelį – nepasiteisino. Kadangi projekto rezultatai atskleidė, kad esama Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema yra progresyvi, netikslinga inicijuoti jos pertvarką – turėtų būti tobulinama jau sukurta sistema.

### ***Dažniausi pažeidimai ir jų prevencija***

Projekto metu nustatyta, kad perkančiosios organizacijos dažniausiai pažeidžia viešųjų pirkimų procedūras vykdydamos neskelbiamus pirkimus, vertindamos tiekėjų pasiūlymus (ypač taikydamos ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų). Pažeidimų daugiau supaprastintuose pirkimuose, o ypač

klaidina neaiškus ir besikeičiantis mažos vertės pirkimų sąvokos apibrėžimas. Pagrindinės priežastys, lemiančios viešųjų pirkimų pažeidimus: perkančiųjų organizacijų kvalifikacijos stoka, pernelyg dažna viešuosius pirkimus reguliuojančių teisės aktų kaita ir informacijos apie pasikeitimus trūkumas, nevienoda ir prieštaringa Viešųjų pirkimų įstatymo aiškinimo ir taikymo praktika.

Siekiant kovoti su dažniausiais viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimais, kurie sudaro pagrindą viešųjų pirkimų ginčams, siūloma užtikrinti viešuosius pirkimus reguliuojančių teisės aktų stabilumą ir efektyvų šių Viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metais strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1332, priemonių įgyvendinimą:

-(6.2) parengti Viešųjų pirkimų įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų su gerosios patirties pavyzdžiais komentarą, kuris viešųjų pirkimų dalyviams turėtų būti laisvai prieinamas elektroniniu būdu (atsakingi vykdytojai – Ūkio ministerija, Viešųjų pirkimų tarnyba, vykdymo laikotarpis – 2012 metų I ketvirtis);

-(6.5) parengti, patvirtinti ir periodiškai tobulinti (atnaujinti) Lietuvos perkančiųjų organizacijų darbuotojų, atsakingų už viešuosius pirkimus, mokymo programą ir pagal ją rengti mokymą

(atsakingi vykdytojai – Viešųjų pirkimų tarnyba, vykdymo laikotarpis – 2009–2013 metai);

-(6.6) kasmet apklausti perkančiąsias organizacijas, kokio mokymo tikslinėmis viešųjų pirkimų vykdymo temomis joms reikia (atsakingi vykdytojai – Viešųjų pirkimų tarnyba, vykdymo laikotarpis – 2009–2013 metai);

-(6.11) skelbti Ūkio ministerijos interneto svetainės viešųjų pirkimų politikos skiltyje informaciją apie nacionalinius ir ES viešųjų pirkimų teisės aktus ir kitus dokumentus, Europos Bendrijų Teisingumo Teismo priimtus sprendimus viešųjų pirkimų klausimais, kitą su viešaisiais pirkimais susijusią informaciją (atsakingi vykdytojai – Ūkio ministerija, vykdymo laikotarpis – 2009–2013 metai);

-(6.12) Skelbti Nacionalinės teismų administracijos interneto svetainėje, naudojant teismų informacinę sistemą, Lietuvos Respublikos teismų išnagrinėtose bylose, susijusiose su viešaisiais pirkimais, priimtus sprendimus (atsakingi vykdytojai – Nacionalinė teismų administracija, vykdymo laikotarpis – 2012 metų II ketvirtis).

### ***Ikiteisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas***

Pagal galiojantį Viešųjų pirkimų įstatymą, tiekėjai, norėdami skųsti perkančiosios organizacijos veiksmus (neveikimą), pirmiausia turi pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai ir tik tada pareikšti ieškinį teismui. Dauguma viešųjų pirkimų sistemos dalyvių palankiai vertina šiuo metu galiojantį ikiteisminį viešųjų pirkimų ginčų reglamentavimą ir iš esmės jo nenorėtų keisti. Pažymėtina, kad Lietuvoje nėra ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucijos, tačiau apie pusė Ūkio ministerijos apklausoje dalyvavusių viešųjų pirkimų sistemos dalyvių pasisako už galimą jos įsteigimą.

Viešųjų pirkimų sistemos dalyviai beveik vieningai pritaria, kad pretenzijos pateikimas perkančiajai organizacijai turi išlikti. Tai veiksminga ir operatyvi priemonė, neretai sudaranti galimybę perkančiajai organizacijai ištaisyti klaidingai priimtus sprendimus ir taip apsisaugoti nuo ilgo ir brangiai kainuojančio

bylinėjimosi teismuose (tyrimo metu paaiškėjo, kad tik apie 12,6 % atsakymų į tiekėjų pateiktas pretenzijas apskundžiama teismams ir apie 30 % pretenzijų perkančiosios organizacijos patenkina).

Pretenzijų pateikimo senaties terminai yra pakankami, ir neturėtų būti sudarytos galimybės jų pratęsti. Šiuo metu, remiantis Lietuvos teismų praktika, perkančioji organizacija turi teisę nagrinėti visas pretenzijas, net ir pateiktas praleidus terminą. Advokatų bendrijų nuomone, senaties terminas turi būti nustatomas ne nuo perkančiosios organizacijos sprendimo priėmimo ir pranešimo apie jį išsiuntimo dienos, kaip yra šiuo metu, o nuo sužinojimo apie pažeidimą momento (analogiška galimybė nustatyta ir Lenkijos Viešųjų pirkimų įstatyme). Viešųjų pirkimų sistemos dalyviai pažymi, kad turėtų būti sudaryta galimybė pratęsti pretenzijų nagrinėjimo terminus, nes perkančiosios organizacijos ne visada spėja per Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytas 5 darbo dienas tinkamai išnagrinėti gautų pretenzijų.

Viešųjų pirkimų sistemos dalyvių nuomone, ikiteisminės ginčų nagrinėjimo institucijos, kuri būtų nešališka, kuriai nedarytų įtakos kitos valstybės institucijos ar verslo subjektai, nevykdanti viešųjų pirkimų kontrolės, įsteigimas pasiteisintų, jeigu ji viešųjų pirkimų ginčus nagrinėtų greičiau nei teismai. Kitose Europos Sąjungos šalyse yra įsteigtos ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčus nagrinėjančios institucijos, tačiau tokiais atvejais paprastai nėra privalomo pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai. Kaip minėta pirmiau, Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos dalyviai pripažįsta ir palankiai vertina pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai institutą – pretenzijų perkančiosioms organizacijoms pateikimo jį nenorėtų atsisakyti net ir tuo atveju, jeigu būtų įsteigta ikiteisminė institucija. Tačiau priėmus sprendimą steigti ikiteisminę viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo instituciją Lietuvoje, turėtų būti svarstoma galimybė atsisakyti pretenzijų nagrinėjimo perkančiosiose organizacijose, nes kiltų rizika, kad dvigubas ikiteisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas dar labiau apsunkintų ir užvilktų ginčų sprendimą.

Europos Sąjungos šalys, kuriose veikia ikiteisminė ginčų nagrinėjimo institucija, pripažįsta, kad ji

padeda pagreitinti viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą, nes joje sukaupta reikiama kompetencija ir nemaža dalis ikiteisminės institucijos sprendimų nėra apskundžiama teismams. Ikiteisminėse institucijose viešųjų pirkimų skundų nagrinėjimas trunka nuo 15 iki 190 dienų.

Dauguma Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos dalyvių pasisako už tai, kad viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka turėtų išlikti vienoda supaprastintiems ir tarptautiniams pirkimams. Panašiai yra ir kitose šalyse, išskyrus kai kuriuos atvejus, pavyzdžiui, Lenkijoje direktyvinės vertės pirkimuose ikiteisminėi institucijai galima skųsti visus perkančiosios organizacijos veiksmus (ar neveikimą), o ikidirektyvinės – tik konkrečiai nurodytus Viešųjų pirkimų įstatyme; kitose šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje, Latvijoje, nedidelės vertės pirkimuose tiekėjai, gindami savo teisėtus interesus, gali prašyti tik žalos atlyginimo (bet ne perkančiosios organizacijos sprendimų panaikinimo ar pakeitimo, sutarties pripažinimo negaliojančia ir pan.).

Atsižvelgiant į projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ rezultatus, šiame etape siūlytina nesteigti ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucijos Lietuvoje, tuo būtų siekiama pagreitinti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą. Lietuvoje, skirtingai nei kitose Europos Sąjungos šalyse, pretenzijų pateikimas perkančiosioms organizacijoms yra pakankamai priglįęs, pripažįstamas ir palankiai vertinamas viešųjų pirkimų sistemos dalyvių, todėl siūloma jo neatsisakyti ir nepakeisti į viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą ikiteisminėje institucijoje. Taip, be kita ko, būtų išsaugotas ir viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą reguliuojančių teisės aktų stabilumas.

Dėl esamos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos, siūlytina Ūkio ministerijai kartu su Viešųjų pirkimų tarnyba ir kitomis suinteresuotomis institucijomis išnagrinėti viešųjų pirkimų sistemos dalyvių pasiūlymus pratęsti Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytą pretenzijų nagrinėjimo terminą ir pretenzijų (taip pat ir ieškinių) pateikimo senaties terminus skaičiuoti nuo sužinojimo apie pažeidimą

momento. Esant poreikiui, siūlytina inicijuoti Viešųjų pirkimų įstatymo pataisas.

### ***Teisminis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimas***

Lietuvoje apygardų teismai nagrinėja viešųjų pirkimų ginčus kaip pirmosios instancijos teismai. Tiekėjas, norėdamas iki pirkimo sutarties sudarymo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus ar veiksmus, pirmiausia turi pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai, kurios sprendimas, priimtas išnagrinėjus tiekėjo pretenziją, gali būti skundžiamas teismui. Teismui pareikštas ieškinytis turi būti išnagrinėtas Viešųjų pirkimų įstatyme ir Civilinio proceso kodekse nustatyta rašytinio arba žodinio proceso tvarka ne vėliau kaip per 45 dienas nuo jo priėmimo dienos.

Nuo 2010 m. kovo 2 d. įsigaliojęs Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimas sudarė galimybę viešųjų pirkimų bylas nagrinėti ne tik žodinio, bet ir rašytinio proceso tvarka. Statistinių duomenų apie viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą analizė rodo, kad ši galimybė padėjo paspartinti viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą ir vidutinę nagrinėjimo trukmę sutrumpinti iki 109 dienų (kuomet 2009 metais ji buvo 151 diena, 2008 metais – 120 dienų). Vis tik tai įstatymo pataisos nepadėjo pasiekti to, kad būtų laikomasi Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyto termino. Užsitęsiantį viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą lemia didelis teisėjų, kurie nagrinėja ne tik viešųjų pirkimų, bet ir kitas bylas, darbo krūvis, taip pat ilgos ir komplikotos Civilinio proceso kodekse nustatytos ieškinių nagrinėjimo procedūros.

Siekiant paspartinti viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą teismuose, buvo svarstoma galimybė steigti specializuotą teismą. Tačiau Ūkio ministerijos apklausoje dalyvavusios advokatų bendrijos pažymėjo, kad tik viešiesiems pirkimams specializuotas teismas išbalansuotų teismų sistemą, nes yra ir kitų sričių, kur pernelyg ilgi bylų nagrinėjimo terminai nepalyginamai daugiau žalingi. Nusprendus dėl specializuoto teismo neabejotinai tektų vykdyti radikalią teismų sistemos reformą. Be to, išžvelgiama ir kita potenciali problema – specializuotas teismas reikštų gana nedidelį teisėjų korpusą, todėl daug pirkimų vykdančioms perkančiosioms organizacijoms arba daugelyje pirkimų dalyvaujantiems tiekėjams tai

gali reikšti vis didėjančią tam tikro šališkumo riziką sulig kiekvienu nauju ginču. Pažymima ir tai, kad viešieji pirkimai nėra tokia plati sritis, kad jai reikėtų įkurti specializuotą teismą. Kaip alternatyva specializuotam teismui siūlytinas specializuotų skyrių teismuose steigimas.

Teisingumo ministerijos pateiktoje išvadoje nurodoma, kad nėra tikslinga steigti specializuotus teismus Lietuvoje. Spartesnę ir efektyvesnę viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimą teismuose užtikrins nuo 2011 m. spalio 1 d. įsigaliojančios Civilinio proceso kodekso pataisos. Šiose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo inicijuotose pataisose išskiriama viešųjų pirkimų bylų kategorija, nustatoma, kad šios bylos, išskyrus išimtinius atvejus, nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka, procesiniai dokumentai teikiami elektroninėmis priemonėmis, ieškovas kartu su ieškiniu teikia turimus pirkimo dokumentus, sutrumpinamas terminas atsiliepimams pareikšti, bylos nagrinėjimui pasirengiama paruošiamųjų dokumentų būdu, nustatomas 60 dienų ieškinio išnagrinėjimo terminas.

Specializuotų, viešųjų pirkimų ginčus nagrinėjančių teismų paprastai nėra ir kitose Europos Sąjungos šalyse. Galima pažymėti tik tai, kad Vokietijos teismuose yra įsteigti atskiri specializuoti skyriai, nagrinėjantys viešųjų pirkimų bylas. Specializuotas teismas *Market Court*, nagrinėjantis viešųjų pirkimų, konkurencijos ir kitas bylas, yra įsteigtas Suomijoje. Šiame teisme viešųjų pirkimų bylos turi būti išnagrinėjamos per 8–14 mėn.

Pažymėtina ir tai, kad Teisėjų tarybos 2011 m. balandžio 29 d. nutarime pasiūlyta Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkui ir apygardų teisėjų pirmininkams nustatyti teisėjų specializaciją viešųjų pirkimų byloms nagrinėti, rekomenduota organizuoti teismų darbą taip, kad tarp teismo posėdžių būtų paliekamos laisvos dienos, kurių metu galėtų būti paskiriami posėdžiai naujai gautoms viešųjų pirkimų byloms nagrinėti, bei nuolat vykdyti viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo terminų kontrolę. Siekiant kelti teisėjų kvalifikaciją, minėtu nutarimu Teisėjų koordinavimo komisijai prie Teisėjų tarybos buvo

pavesta inicijuoti teisėjų mokymo programos dėl viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo parengimą. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūloma Lietuvoje nesteigti specializuotų teismų.

### ***Apsauga nuo nepagrįstų skundų***

Siekiant kovoti su nepagrįstais skundais, Civilinio proceso kodekse numatytos šios priemonės: žyminis mokestis (dydis – 100 Lt, o nuo 2011 m. spalio 1 d. – 1000 Lt); atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas; atsakovo teisė reikalauti nuostolių dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių atlyginimo įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas; iki 20 000 Lt bauda už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis. Kovodama su nepagrįstų skundų problema viešųjų pirkimų sistemos dalyviai siūlo griežtinti esamas priemones. Žyminis mokestis viešųjų pirkimų bylose galėtų būti skaičiuojamas nuo pirkimo vertės, pavyzdžiui, 3 procentai nuo pirkimo vertės, tačiau ne daugiau, kaip 50 000 Lt. Be to, pačios perkančiosios organizacijos turėtų aktyviau naudotis joms suteikta galimybe prašyti iš atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimo (Nacionalinės teismų administracijos duomenimis, iš 60 bylų, kuriose taikytos laikinosios apsaugos priemonės, tik 6 bylose buvo prašoma nuostolių atlyginimo užtikrinimo).

Advokatų bendrijos perspėja, kad turi būti atidžiai vertinamos naujos siūlomos priemonės, kuriomis siekiama apsisaugoti nuo nepagrįstų ieškinių. Ar ieškinys nepagrįstas, galima nustatyti tik teismui išnagrinėjus bylą – ieškinio objekto vertinimas ankstesnėje negu ginčo nagrinėjimo iš esmės stadijoje pažeistų teisės į teisminę gynybą principą. Bet kokie ribojimai pateikti ieškinius turės neigiamos įtakos pirkimų teisėtumui, o tai visiškai prieštarauja Vyriausybės siekiams skaidrinti pirkimus ir užtikrinti jų teisėtumą. Pažymėtina ir Latvijos patirtis, kuomet buvo sukurta sistema, pagal kurią skundo pareiškėjas turėjo kaip užstatą įmokėti į institucijos *Procurement Monitoring Bureau* sąskaitą nustatytą pinigų sumą. Paaiškėjus, kad ieškinys pagrįstas, įmokėta suma buvo gražinama pareiškėjui. Deja, Latvijos Respublikos Konstitucinis Teismas išaiškino, kad tokia tvarka pažeidžia Konstituciją ir ši tvarka buvo panaikinta.

Taigi, Latvijoje buvo prieita prie išvados, kad neįmanoma automatiškai atmesti skundų, kuriais siekiama užvilinti viešųjų pirkimų procedūras, nes toks tariamas tikslas yra subjektyvus ir jo neįmanoma objektyviai įrodyti.

Europos Sąjungos šalių kompetentingos institucijos pažymi, kad kovoti su viešųjų pirkimų procedūrų užvilkinimu dėl nepagrįstų tiekėjų skundų padeda ir tokios netiesioginės priemonės kaip senaties terminai skundų pateikimui, nustatytas pakankamai trumpas skundų išnagrinėjimo terminas, reikalavimas griežtai laikytis nustatytos teikiamo skundo (ieškinio) formos.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlytina Ūkio ministerijai kartu su Viešųjų pirkimų tarnyba ir Teisingumo ministerija išnagrinėti projekto vykdymo metu gautus viešųjų pirkimų sistemos dalyvių pasiūlymus didinti žyminį mokestį viešųjų pirkimų bylose. Esant poreikiui, inicijuoti atitinkamas Civilinio proceso kodekso pataisas. Be to, rekomenduotina, Ūkio ministerijai kreiptis į perkančiąsias organizacijas ir paskatinti aktyviau naudotis Civilinio proceso kodekse nustatytais apsaugos nuo nepagrįstų tiekėjų skundų galimybėmis, kai taikomos laikinosios apsaugos priemonės ar piktnaudžiaujama procesinėmis priemonėmis.